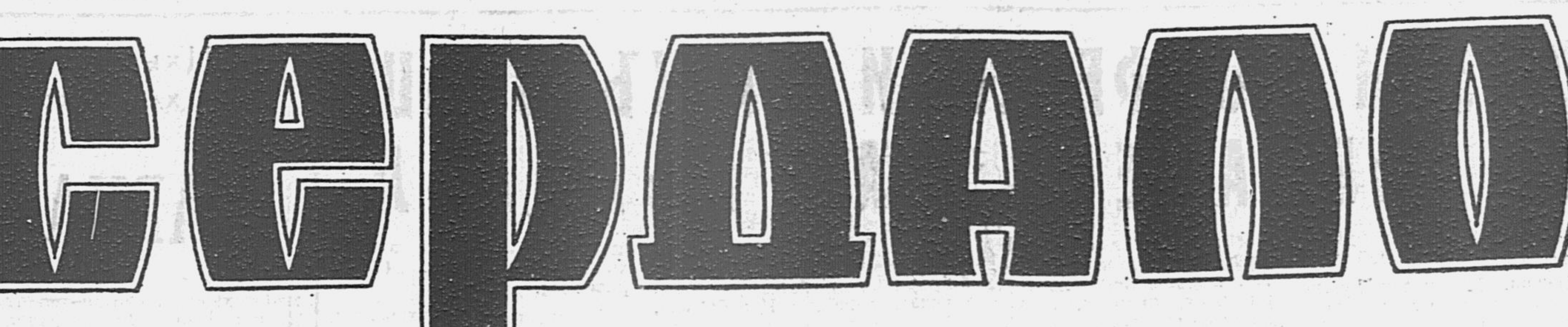
Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 5 ИЮЛЬ, 1988 ШУ. ★ № 80 (7583). ★ Мах 3 кеп.

КПСС XIX ЕРРИГСОЮЗНИ КОНФЕРЕНЦИ ДIАКЪОВЛАШ НОВКЪОСТА М. С. ГОРБАЧЕВА ДАЬ КЪАМАЬЛ

Новкъостий! Шийн болх чакхбоаккхаш я вай конференци. Дискуссе итогех хIанза тIаийцача документаша, уж документаш шоаш дувцаро мукъавоаккх со йIаьхха заключени е ца езаш. Из иштта дале а, конференци — из дIадахача динъ дийнахьа вай баьча балха эггара чIоагIагIа долча боарамегIа мах бе боагIаш йоккха событи я.

Из эшац аргIанара хIара партийни форум хестаеш хьалха хиннача традицешта доагIар дIадалара. Из эш, сона хетачогIа, XIX партийни конференце парте а мехка а вахаре лоаца моттиг вай воаша дикагIа кхетаяра. Йоккха событи я вай парте исторе чухь хиннар. (ТIоараш тох).

Эггара хьалха, чакхъяьннача дискуссе атмосферах. Из бокъонца гуччахьара партийни къамаьл дар коммунисташта, беррига советски наха дагадоаллача эггара керттерчох, царна дагалаттача дешашта дола жоп лаха гIертар дар. Цу тайпара къамаьл, новкъостий, хIанзалца хьа хеза дац съездий Двореца, хIаьта сона хетаргахьа, бокъонца долаш долчоа духьала хIама хургдац, нагахьа санна кховзткъа шу гаргга йолча хана цхьаккха а цунна тара долаш хIама хиннадац, вай оале а. (ТIоараш тох). Цу хьакъехьа вай ала бокъо я, конференци ленински хьисапе чакхъяьннай, цига халкъа хьалхашкара, революцена хьалхашкара боккха бехктохкам котбалара хьал эттадар. (ТIоараш тох). ХIаьта духхьал цу цхьанне къаьстта лакхбу цун лоархIам.

Белгал ца доаккхаш дита йиш яц делегаташ Iалаьмате чIоагIа активни хилар. Вай, ала доагIа, атта доацача хьале нийсделар. Гой, духхьал пренешка къамаьлаш дайтар дехаш дIаязбеннараш а хилар кхо бIаь гаргга саг. Хала хете а, берригаш хиланзар къамаьлаш де йиш йолаш, цхьабакъда шоай безам бар хьаалара йола таро корайир редакционни комиссей заседанешка цар къамаьлаш дарца — аз шуга ма аьларий цига къамаьлаш де дош делар 150 сага. Цу вайна керда йолча, бIарчча хьанийцача конференце иттлагIа дакъа болча делегаташа дакъа лаьцача балха форма таро хилийтар дискусси йолча хана хьахинна дуккха хьдда дола дешаш корта а болаш дувца, цар решени лаха.

ДоагIар дизза хьадехаш, ира а принципиально а дешаш увттадеш, цу цхьан ханна партийни новкъосташха а, кхыметтел ала мегаргда, цхьаннена дика дар хилар шоллагIчоа ловш а хилара хьале хилар конференци. Из а да иштта ерригача партена, ерригача вай обществана дола масал. Иштта хила доагIаш а да из цхьатарра уйлаш йолча наха юкъе, перестройка, общество кердаяккхара сийлахь-доккха гIулакх каралаьцача, шоашта тIехьабоагIаш, чIоагIа хьашт а долаш вай балхага хьежаш хинна парте гIоллара бIаьш, эзараш, миллионаш шоай новкъостий, советски нах холуш болча наха юкъе. Цу хьакъехьа конференци — сона хетаргахьа, иштта ала мегаргда — вай мехка чIоагIлуш латта политически атмосфера хьахьокхаш хилари партена карагIдаьннарий, партена даьнна ца Iеш Центральни Комитета апрельски Пленум хиннача тIехьагIа кхо шу совгIа йолча хана ерригача советски обществана а карагIдаьннарий демократически дегIаахара боарам а хьахьекха хилари.

ХIанз вай балха чулоацамах. Цун керттера итог сенах латт аьлча, из латт КПСС ЦК Тезисий ларда тIа ерригача парте а дерригача халкъо а дийцача, тIаккха укх зале чIоагIа теркам тIабахийтар дискуссе тема хинна лаьттача дерригача керттерча дешаех йола программни политически позици кийчъярах. ХIаьта цунца цхьана конференци духьал могаяь Iанзар Центральни Комитето ювцийта оттаяь предложенеш, дуккхача даькъе партийни организацей, къахьегама коллективай опытаца уж йIаьхегIа а йир. Иштта аргда аз: вай массане а чIоагIа хьашт долаш теркам тIабахийтан ладийгIар укх трибуна тIара болхдой класса, ахархой, интеллигенце викалаша, Iилманхоша а культура деятелаша а, халкъа боахама тайп-тайпарча сферай специалисташа, предприятей кулгалхоша, партийни болхлоша даьча къамаьлашка.

Долчча бесса дийцача, хIанзарча этапе партенен мехкан хьалхашка латтача ерригача проблемай комплекс йийцай конференце. Цхьабакъда, нагахьа санна дискуссе а вай тIаийцача решеней а эггара лоархIамегIдар хьакъоастадича, сона ала ловргда дIахо долчох. Конференце теркама юкъ моттиге лаьттар дар политически авангарда бар санна парте лоархIам хиларах дола дош. Делегаташта хийттар деррига а лоаца хьавIашагIтехача фуд укхаза белгалдаккха йиш яр? Дизза дог тийша ала йиш йолаш да XXVII съезде вIашагIъеллан перестройка хIанз йолаш йолча опыто йIаьхий ян чакхдаха дезача гIулакхий хьдда йола программа партега йолаш я, аьнна. Перестройка политика хьатIа а йиш из кхатIехьашкахьа йоалилга чакхдоалийтаргдоацача халкъо шеко йоацаш хьаллоацаш я. Аз мел кхетадечох, конференце делегаташ цхьаккха шеко йолаш бац цу хьакъехьа. (ТIоараш тох.)

Укхаза тIагIертта, дIадехача хьисапе хьабелгалдаьлар парте кхы а чIоагIагIа низ болашагIа хулга го безам хилар, хIаьта из къоабалде мара доагIаш а дац, пу гIулакхо, сона хетачогIа, вай дерригаш гIад а дигад.

Цун резолюце тIа дIаяздаь ма хиллара, конференце дIадийхар, чулоацамга дилла ца Iеш, хьабеча балха методашка диллача а вай парте биззача боараме ленински тайпара йола парти хулга. Кхыча дешашца аьлча, шийх хьдда дIаяха еза по командно - приказной методаш. хIаьта ший политика чакхъяха еза цо организаторски, кадрови, идеологически балхаца. советски законаши общественни вахара демократически принципаши цIенхаштта лора а еш.

Цхьаккхача тайпара хIама де йиш яц паччахьалкхен органий метта, цхьанна тайпара диктат хилийта йиш яц профсоюзий, комсомола, кхыча общественни организацей, творчески а кхыйолча а союзий даькъе. Парте кулгалду лоархIам лаьгIбала тарлу яхилга дий-теш из? Цу тайпара шеконаш хьехаеш яр. Сога хьаттача, конференце деннад цу хаттара тоъал къаьгган тешавеши дола жоп: дац. Доал деш а юсаш, ший кулгалду лоархIам кхоачашбара ерргна мел эшаш йола рычагаш йолаш я парти. ХIаьта царех керттеръяр — общества вахара ерригача сферашка ший политически никъ чакхбоаккхаш парте ког гIортола еш бола 20 миллион коммунисташ.

Демократизаце, гласноста, партийни комитетий функцеш хувцаялара хьалашка парти чакхъяргъя, новкъостий, цIенхаштарча тохкаме гIолла. Из процесс хIанз чакхйоалаш латт. Бакъдар дувцаргда вай: командно-административни система хьалашка, дерригчун а массадолчун а тIехь партийни аппарато доал даьча юкъа, цкъазза къоастаде атта дацар партийни комитета а партийни секретаря а, лидер хиларах тарра сий мичахьа да, е геттара тоадечла «должноста сий» мичад хан, хIаьта духхьал ца воалаш цо яхар деш хилари.

Шеко яц, новкъостий, принципиально кхытайна ситуаци хьакхолл политически системана реформа яро. Кердача хьалашкара парте кулгалду лоархIам бизза хьабелгалбоалаш хургба хьддача гIулакхащца массаза а тешал де дезаргдолча реальни авторитетаца. Из бахьан долаш вахаре духхьал дииза даргдоаца хIама да парте члений кIеззига мукъа йолаш йола мелал дIайоаккхилга. ХIара коммунист дIаотта веза перестройка, общество революционни кердаяккхара тIехьа вола къовсамхо а хинна. Из хилча бакъахьа да конференце керттера наказ. (ТIоараш тох).

БIарчча хьанийцача, новкъостий, ЦК апрельски Пленума, парте XXVII съезда ленински никъ дегIакхувлара, перестройка теори практикен кIоаргъяра даькъе йоккха этап а хинна дIаэттар конференци. Цунца белгальювлаш я цун политически масштаби дозали.

Цунца дувзаденна цхьан принципиальни сайна кхетачох ала ловра сона. Вай тIаийцай кIоаргга уйла яь бехктохкаме йола цхьайола решенеш. Цхьабакъда, уж кхоачашъелга вай дIахьдойя, хIаьта из да вай хроническе лазарех цаI, цох хIанз а тIехь мукъадовланза а вай, из хьабелгалдаьлар перестройка еча хьалхарча шерашка а. — зехьа дов мег дуккхадар. Цох юкъдуххьал дIала деза. Хьадувла, ширдаьннача лазарех мукъа а дувлаш, цхьаккха тайпарча тIехьа тIадоагIача указашциркулярашка, инстрцешка, дIакхетадерашка а ца хьежаш, хIанзе а практически болх бе дIадолургда вай.

КПСС ЦК-и СССР Лакхехьарча Совета Президумен доазонашка вIашагIтехьбакха беза хиланза баргбоаца болх. ГIулакх де деза хIанз парте дIаяхьа лерхIаш йола отчетно-хоржамий кампани укхаза вай чIоагIъьча принципий ларда тIа чакхъяргйолаш. Аппарата структуре гурахьа хувцамаш де деза. ХIаьта Советашта реорганизаци яра хьакъехьа аьлча, — цунца бувзам болча дешай ерригача комплексага хьажа деза СССР Лакхехьарча Совета гуйранарча сессе. 1989-ча шера апреле чакхдаха мегаргдар СССР халкъа депуаташ хоржилга, хIаьта тIадоагIача шера гурахьа — союзни автономни республикай Лакхехьарча Советаш.

Цу проблемай Iалаьмате боккха лоархIам хилар тергал а деш, конференце президиумо делегаташ хьажийта могаю политически системана практически реформа яра цхьацадолча тIехьатетта йиш йоаца де дезарех йола Резолюци.

Конференце политически итогех дар из да. Шоаш цIахьачача хIара делегата ший балха новкъосташта, коммуниста, парте боацарашта, берригача гражданашта дувца таро хургья вай дIахо дергдолчох, цун решенеш вахара вай юкъе мишта кхухьаргья.

ДIахо. Конференци болх беш хиннача тIеххьарча минуташка кхачалца вай теркама юкъмоттиге дар общества демократизаци, политически системана радикальни реформа яра дош. Цун керттера лостамаши парамеграши къоастаярца вай, сона хетачогIа, жоп деннад вайна хьалхашка лаьттача керттерча хаттара: перестройка кIоаргъелген из хиланза яргa хилара гаранти лулга мишта Iалашдергда. Цу тайпара, конференци ший керттерча декхарех лоархIаьяй, ала ерргна кIийле йолаш я. (ТIоараш тох).

Бакъда хьалхашка уйла тIаяхийтта бе безаш реформа кхоачашъяра тIехьара организационни болх ба. Из деррига а парте а общество а чIоагIа дувца деза вай. Амма, вайна хIанз хов политически система мишта эргаяккха еза, юкъара уйла а я аь, политически установкай хьисапе кийчъяй. Кхы кIезигагIа лоархIам болаш яц конференце чIоагIа хьакхайкаяь радикальни экономически реформа дIахо яхьа а кIоаргъе а йола уйла. Цунна йола предпосылкаш хьаьяр ЦК июньски (1987 ш.) Пленума решенеша, законодательни акташ тIаийяро, къаьстта пачхьалкхен предприятей (объединенех), кооперацех дола Закон санна яраш а йолаш. Вай теркама юкъмоттиге яр предприятей йоккхача массиво кердача принципашна болх баьча хьалхарча беттаашка Iоаяь опыт, реформа леламах дола дешаш. Из нийса а да: базисе хулаш мел латтар боккха лоархIам болаш да обществана, из — перестройка лард я. Цу деношах йолча узловой, опорни моментех аьлча, хьалхарча даькъе дийцар дар конференци чакхъяьннача тIехьагIа сеца латтара механизм йохаяра тIехьара болх чакхбаккхара корта боллаш хIама де дезилгах. Ерригача делегацей викалаша йоахар, бюрократизмо, оалаш ма хиллара, хIанз а цергаш тIехь гойт, духьаллатт, новкъарленаш ю. ТIаккха бухсоцаш дуккхача лостамегIа реформа цхьан метте латт. Делегаташа укхаза хьадечача эггара лоархIамегIарча зенанарех цаI хургда из, тIаккха, дувцар да яьржача явленех. Укхазара доагIа оаха ЦК а правительствас а централни моттигерчен органнашеца а радикальни экономически реформа процесс кадайгIа чакхъяхара беррига низ тIабахийта безаш хилар.

ХIанзарча этапе кхачан проблема къоастаяра керттера низаш тIадахийта деза, вай ахархошта ма могга гIо делга хьалхарча аргIагIара декхар санна. дIахьалхашка, юрта хьалъайбара яха новкъостий уйла делегаташа цхьан даггара болаш хьаллоацаргъя, аьнна хет сона. Укх пятилетке де йиш яр, дийза дита йиш яц. Вай хIанзле дуккха дар леха а лехад, тайп-тайпарча каналегIа цу сфере кхы тIа а капитальни вложенеши ресурсаши дIа а хьожаьй. Цу дерригнех а ма доагIара пайда эца гIулакхага из дIадахийта деза. Юрт хьалъайелга — из духьал вай декхар да. Хета конференци чакхъяьлла доагIар цIенхашттагIа хьадеха деза, юртарча къахьегамхой аграрни сектор хьаллацарах йола цун установкаш чакхъяхара ерригача процессана тIахьожам лоаттабе беза. ТIаккха дулургда вайга кхачан программа махулла сихагIа чакхйоаккхилга. (ТIоараш тох).

Конференце цхьаькъа башхало латт, сона хетачогIа, цига политикаи экономикаи эггара чIоагIагIа дагайоаккхаш йола проблемаш духовни сферица айхха бувзам болаш ювцарах, нравственни бувзам а болаш уж дIаоттарах. Общество дегIаяра хIанзарча этапе, Iилма-техническе революце ерригача общественни процессашта дикача оагIорахьара Iоткъам беча хьале халкъа интеллектуальни моральни потенциал йоацаш цхьаккха проблема къоастае йиш йоацаш хилар кIоаргга кхетадеш долга хьагойтар цо. Укхазара я-кх лакхара, аз аргдар, Iилман, дешара культура, литература а искусства а кхелий проблемаш ювцара айенна тонус.

Укх тайпара шерра из фронт хьагойта цхьаккха партийни форум, кхыметтел съездаш сона дага а ягIац е йовза а йовзац. ВIаши бувзам хилара тенденцеш хьагойташ, хIаьта цхьайолча наьа общественни санкцеш чу къовсам лоаттабеш дола тайп-тайпара хетараш дийцар укх трибуна тIара. Из хиланза хила доагIаш а да. Духовни монополи хьатIа а ца эцаш, хетарий плюрализм чIоагIъю вай. ХIаьта а хет сона шо раьза хургда, аьнна конференце хьажа отталаьча тайп-тайпарча хетараша вIашкаозаш йола керттера цхьа уйла — деррига а сагара дIадоладе деза, халкъа хьашташкара хьадоагIаш социализма гуманистически маьхаленаш чIоагIъеш хила деза. ТIаккха общестевра нравственни хьал цIена хургда, творчески уйла а болх беш хургья, ма ярра дегIайоаргIаргья культура.

Хозача кхоаненах йола хургда-те е хургдац - те яха уйла а йоацаш. вайна эшар социалистически обществаса, цун къахьегама а творчества а бух боацача тароеха чIоагIа а нийса а ког гIортола еш йола Iилман прогноз я. Къаьстта из бахьан долаш лувц вай кердача гуманни социализма обликах. перестройка де лерхIар из хиларах тарра. (ТIоараш тох).

Ала йиш йолаш да, конференце турпалех цаI, гласность яр, аьнна. Эггара хьалха общество чIоагIлуш йолча гIача хIама гуччахьа, бакъдар оалаш, долчча тайпара дувцаш йолча атмосфера хиларах хьахиннар вай дискуссе шие хилар бахьан долаш. Цунца цхьана вай дийцар гласностаца дIахо фу де дезар, миштад цун хила тарлу хьакъъалера доазонаш. ХIаьта хеташ дараш цхьан тайпара хиннадеце а. цхьабакъда, аз кхетадечогIа, укхаза а бухсоцаш цхьан уйланга кхачад вай массован информаце средствай, дIаяхача замах юхейнса тайпара негативни явленеш хьагучаяхара, цIенъяра, цар болх массе тайпара хьаллаца безаш хилара, майрача, ординарни боацача, теркам тIаувзача наха, перестройка бокъонца болча турпалхошта стимулировани е езаш хилара.

ХIаьта вокх оагIорахьара цу тайпара нийса маIан долаш дар кепайоазон деша хьакъехьа бехктохкам айбара групповой а ведомственни а амбицеши, озабезамехи, долаш дар довзара монопольни бокъо хилара претензеш мукъадоалара даьхьара журналистий бехктохкам айбе яхилга. ХIанз а тIехь хьакъа дика дагадоагIаш да кепайоазон дош авторитарностан бюрократически хардоацаш лелараи аьнна дукечал а хинна лаьттага. Цудухьа тахан иштта лоархIаме да-кх вай вахара масс оагIонашта гуманизаци юкъа, критика яра культура, новкъосташарча культурана Iомавалар. Сона хетачогIа, конференце болх цу даькъе эрна чакхбаьннабац: партийни дискусси мишта чакхъяккха еза дикагIа кхетае даьннад вай. (ТIоараш тох).

Цу темах йолча дискуссешка диллача Ельцин Борис Николаевича выступленех ца оалаш Iе вIаштIехьа хетац сона. Эггара хьалха, сона хетачогIа вай бакъахьа даьд, аьнна, хет сона цуна дош денна. Аз хьалха ма аллара, гласноста доазонашка цу тайпарча дешаш тIара къайлен пордув Iоякхка еза, кхы Iа яха, къайле еце а.

Новкъоста Ельцина выступлени, конференце йийцача хьдда йолча проблемаех дувцача даькъага диллача, тоъал дукхагIча даькъе оккладаца а пренешца а вIашкайоагIаш я. Цу хьакъехьа цун предложенеш дискуссе юкъерча тоатоле чуйоагIаш я. Вай иштта белгалдоаккх нов. Ельцин, кхыбараш санна, общества а халкъа а хьашташа дIа ма деххара, перестройка дIахояхьараи из кIоаргъяраи тIехьа ду аьнна.

Цхьабакъда, долаш да Б. Н. Ельцина заявленеца со раьза воацар а, из да — дегIаухалга сеца латтара бахьанашта йоагIаш йола анализ ца еш, общественча хIанзарча хьала анализ ца еш, историе а парте нийсдалийтача гIалатий а кIоаргга анализ ца еш, вай перестройка дIакхайкхьяй, перестройка декларативни характер йолаш я, цо алар.

Конференци кийчъеча хана, партен общественни чакхъяьнна дискуссеш еча хана, конференци йолча хана, вай принципиальни оагIорахьара мах баьб перестройка карагIдаьннараштен проблемаштеи, партийни а паччахьалкхен а органий, къахьегама коллективий, беррригача мехка балха итогаш яьй. Аз иштта арга: вай из нийса даьд, новкъостий, хIана аьлча вай массане садуаш хIама да перестройка шерагIа дIаяржара гIулакх. Из тревога белгальялар укхаза а, цо вай кхотадир, реформи процесс тIатеIIа чакхъяккхара тIаерзаяь йола вай уйла чIоагIийр.

Сона хетачогIа, укх кхаь шера революционни хувцамаш де вайна ца магара тIехьа Ельцина яь критика нийса тIаэца йиш йолаш а я. Къамаьл дац, йIаьххача нарча перспективана а вай общество перестройкага гIолла кердача качествага яккхара а тIаерзаьча вай юкъарча уйлаех дувцаш хилча, тIаккха хIанзарчоа революционни хувцамех дувца хьалха да. Вай кIезига ха йоаьяьц воаш дахаш йола общество, хIанзарча дуккхача явленей овлаш чудолха дIадахар, гонахьара дунен, цунцара йола вай бувзамаш кхетадара. Цу дерригнена уйла е езар, чIоагIа кхераме долча «революционни тувсадалара» тIехьа ца далара, политике импровизаци ца хилийтара. Из деррига кхетадар духьа вай декхарийла дар общество, цун интеллектуальни, Iилман потенциал юкъейоалае, цIенхашттача критически анализа кIийлен тIа перестройка политика кийчъе а цул тIехьагIа керттерча лостамашка гIолла практически гIулакхашка из дIайоаржае а. Из де дезаш дар. Бехктохкамерча хьисапе де дезаш. Иштта дIакхайкаийр вай перестройка политика, цунна альтернатива яц. (ТIоараш тох). Духхьал из ше а хIанзарча этапе партена доккха карагIдаьннар да.

Вай халкъа дагадоахкаш дола практически декхараш кхоачашдара тIехьа новкъост Ельцин санна садуаш да вай. Сона а хет, укхаза даьча къамаьлаша, къаьстта болхлой класса викалаша даьраш а долаш, хьахьекхар, къахьегамхой ма хулла сихагIа уж кхоачашдарга дог доахаш болга.

Хац сона хIана нийсденнад нов. Ельцина ЦК Тезисех критически къамаьл дар, уж хила ма йоаггIар а уйла яь яц а алар. Парте, мехко, дунено из документ чIоагIа цIенхаштта хеташ, тIаийцад. Кхеталуш дац, Тезисаш кийчъеча ЦК членаша дакъа лаьцадац яхаш цо дувцар а. Са сай цу хьакъехьа кхаьнех ши дакъа долча ЦК членашца вIашагIкхетараш хиннад. шоай замечанеш еш цар яздаьри дийцари теркал ца дича а. Юххера, Тезисий проект ювцаш Пленум а хиннай, нов. Ельцина цун балха юкъе дакъа лаьцад, цхьабакъда, цига хIама аьннадац, дош дийхадац. ЦК членаш укхаза болаш ба, царна дагадоагIа из мишта дар.

Сона хетачогIа, новкъостий, мехка перестройка йодаш хилара а цунга низ болаш латташ хилара а эггара доккхагIдола тешал да тахханара вай конференци. дискуссей ерригa характер, тIаийца документаш.

ЦК а Политбюро а хулаш мел дар бокъонца кхетаде гIерташ — хьалхарча даькъе из Генеральни секретара доагIаш ма дий. — цу деша историега юха ца вахана валан со. Нов. Ельцина парте Московски горкома хьалхара секретарь харжара рекомендаци луча хана, из вай даьдар столични партийни организаце болх цIенхаштта тоабе а Москвера хьал унахцIена дерзаде дезаш а хиларгара хьадоагIаш. Эшаш вар опыт йола, гIулакх тIатеIIа чакхдаккха ховш вола, критически никъ бовзаш вола саг. Цу тайпара оамалаш гора вайна нов. Ельцинга, из яр из цу посте дIахожавара кIийле а. Аз а дакъа лаьцар из деча. Юххьанца хьинаре дIаболабир нов. Ельцина болх, дукха низ дIалора цо из дийнаба. Москве хьаIайнача ийрчача гIулакхашца къовсам шербир. Вай, Московски партийни организацена хьалхашка латтараш атта декхараш доацалга кхета а деш, хьаллахьар уж гIулакхаш. цхьабакъда, цхьан этапе вай кхетадир, цхьа цадоагIар хулаш латталга. Из хилар перестройка проблемаш практически кхоачашъяра, вахара ерригача оагIонашка цунна трансформаци яра, овлангара денз хувцамаш деча даькъе тIатеIIан кIоаргеи болх бара хьа хьатIаэттача хана. Из дара низ таанзар е бIарчча хьанийцача горкома а, е цун хьалхарча секретара а. ХIаьта нов. Ельцин, цу хьале партийни организацех, нахах ког гIортолга яра когаметта, тIачувхарга, командни методашка вавлар. Цул тIехьагIа чакхе йоацаш кадраш хувцалга дIадоладелар.

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

ПЕРЕСТРОЙКА НАЬКЪАГIА

КЪАМАЬЛАШКАРА — ГIУЛАКХАШКА

Вайна ховш ма хиллара, КПСС XIX Ерригсоюзни конференце балхаца дакъа лоацаш хилар Нохч-ГIалгIайчен партийни организаце делегаци а. Царех цаI — Назрановски трикотажни фабрика хIамаш тега мотористка Д. Дерсигова. Ала деза, Дебихан вай Даьхен столице Москве партийни форуме йолча хана а цунна йоагIа сменни нормаш хадданза тIеххоачашъеш хинналга из чуйоагIача бригадо.

Иштта, партийни конференци болх бе йолаеннача дийнахьа Москверча шоай делегат Iеш йолча «Россия» яхача гостиниц телеграмма яхьийтар новкъосташа шоаш укх шера ворхI бетта задани кхоачашъярах.

Укх деношка цIакхаьчай XIX Ерригсоюзни партийни конференце балхаца дакъа лоацаш хинна Нохч-ГIалгIайчен делегаци. Цунна дуxьала бахачарна юкъе хилар тха корреспондент а. Цо интервью нийцар Дерсигова Iаддалгире Дебиханагара.

— Дебихан, малагIа уйлаш чуессар хьона КПСС XIX Ерригсоюзни партийни конференцех?

— Уж дукха я. Къаьстта, перестройка дешаех лаьца объективни дискусси дIайоалаялара лоархIам болаш хилар КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева яь доклад. Сона хетачогIа, советски общество дегIайоалаяра тIаберзабаь бар ерригача доклада чулоацам. Къаьстта ира къамаьл хилар вай мехка экономика хьалах, из дегIайоалаярах, уйлаш яра стереотипаш овлангара хувца езалгах, бюрократизмах а, демократех а. Дискуссеш мел ира хиннаяле а, массане а дийцар перестройка чакхъяккха езалгах, из соцае йиш йоаца процесс хиларах тарра дIахо яхьа езаш хиларах дар. Трибуна тIара къамаьлаш даьраш цхьаннех а къахетам беш бацар: юкъ-духхьала критика йора министрашта, партийни болхлошта, кхыметтел ЦК болхлошта а. Къамаьл даьча хIаранена дагалаттар цхьа дош дар — перестройкаца дувзаденна хьаддача малагIча решенешца духьалбоагIаргба миллионаш болча наха делегаташ, конференцегара дикача хувцамашка дог доахаш ма бий уж.

Сона а кхыча делегаташта а чIоагIа дика хеташ дар дискуссей ирал лакхлуш хинналга. Цунца цхьана доккхал деш шоай толамех дувца, кулгалхой хьалхестабеш къамаьлаш дувца гIийртараш совцабора, юкъагIбоахар. Иизза демократи яр-кх. Шийн безам бар къамаьл де йиш йолаш вар. Бакъда, уж выступленеш объективан перестройкана долча гIулакха пайда беш хила езар. Цхьан дешаца аьлча, конференце балха хоалуш ба цIенхашттара цхьа никъ — перестройка юкъагIъюсаргйоацаш, демократически дикача хувцамашка хьежаш болча наьха тешам боа ца бара тIаберзабаь хилар. Сона хетачогIа, из иштта хург а да.

— Пренешка ладувгIаш малагIча делегата къамаьло дукхагIа теркам тIаззар хьа?

— Конференци дIайоалаеннача шоллагIча дийнахьа дар из. Трибуна тIара шоашта хетачогIа, перестройкана новкъарле мел ечох дувца баьлар делегаташ. Лакхе латтача хьакимашта товр дара бацар къамаьлий чулоацам, кхыметтел Генеральни секретараца а къовсалора цхьавола делегат.

Къаьстта конструктивнии хоадамболлаши дар СССР 50 шу дизара цIерагIча Ивановски станокаш еча производственни объединене генеральни директора В. Кабаидзе даь къамаьл. Цо дийцар Iилман учрежденеш, предприятеш, бIарчча промышлени отраслеш шо-шоашта финансировани ярга йовла езалгах, каьхаташ юадарах доалача зуламах.

«Россия» яхача гостинице яхаш са хьоашал тоссаделар Владимирски областной партийни организацерча делегатаца, пищекомбината бригадираца Фадеева Татьянайца. «Кхалнаьха» проблемаех дар тха къамаьл. Бакъда, конференце заседанешкара чудаьхкача хийла тхоай балхах, цига нийслуча дуккхача кхоачамбоацарех дувцар оаха. ХIаране ше къахьегача участке дикача дас санна хьаьнала къахьега дезалгах дар къамаьл.

Цкъа Татьянеи сои сайрийна Центральни «Детский мир» яхача тика чу нийсделар. Ала деза, се хIамаш тегар хиларах тарра вай яйгача промышленносте нийслуча кхоачамбоацарашта бIарг тIаэтттар са дIачуйоаллаше а. Тахан боккхий барашта нагахьа санна ма хетта барзкъа тега вай низ дIаца кхоаче бераshта мукъагIа лерттIа терко е мегаций?

— ХIанз малагIа керттера декхараш да хьона хьалхашка латтараш?

— Тахан керттердар, къахьегамхошта XIX Ерригсоюзни партийни конференце соцамаш дIадовзийталга, хIаьта тха фабрике тахан перестройкас дIадехараш дизза кхоачашдара де дезараш кIезига дац. Царна юкъе эггара хьалхарча пла-не хила деза наьха социальни хьашташ диззагIа кхоачашделга. хIаьта тахан къайле йолаш дац, тха фабрикера къахьегамхой бахара хьалаш тоадара дуккха низ хьинари эшалга. Цул совгIа терчам тIабахийта беза спортивни зал хьалъяра, салаIара эша бытовой помещенеш шеръяра... Керттера халонаш хьалхашка латт тхона хIанз. Цудухьа сай декхар лерхI аз КПСС XIX Ерригсоюзни конференце делегат хиларах тарра, перестройка дIадеххача тайпара болх бе а даха а йиш хулийтаргйола таронаш лахара фабрика кулгалхой, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, беррига къахьегамхой оарцагIбоахалга.

— ТIеххьара хаттар. Массехк дош хьай къахьегама наькъах Iа алар ловра.

— Аз трикотажни фабрике болх бу вурийтталагIа шу да. Цу юкъа массехк професси караерзаяй. Бакъда, сона дукхагIа езар хIамаш тегачун говзал я. Коммунистически къахьегама ударник йола иттлагIа шу да. КПСС мугIарашка а укхаза дIанийцай со. ЦхьайттлагIча пятилетка задани шин шера кхоачашйир аз. ХIаьта тахан со болх беш я кхойттлагIча пятилетка хьалхарча шера декабрь бетта чотагIа.

Интервью нийцар А-Г. УГУРЧИЕВ.

ШЕКО ЯЦ

Боккха безам а уйла а тIаяха ладийгIар тха коллективерча наха XIX Ерригсоюзни партийни конференце КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева яьча докладага. Къаьстта чIоагIа теркам тIабахийтар вай парте лидера халкъа боахама тайп - тайпарча доакъошка динза дисарашта, кхоачамбоацарашта, дувлийтача гIалаташта, перестройка юхакъувлача бахьанашта, гласноста, демократизаце процессашта.

Цхьаь цаI коллектив яц аьнна хет сона, болх тоабе таронаш йоацаш. Уж ког дIа мел баькхача йолаш я, хьалаха еза уж, тахка еза, пайда эца беза царех. ХIаьта из де могаргда хьинар, говзал, инициатива йолча наха. КIезига бац уж металлийи сваркан лабораторе начальника заместитель волаш аз болх беча «Грозэнергоремонта» коллективе. Иззача боахама расчетеи самофинансированеи хьалашка къахьегаш, дика лоархIаду тхо тхоашта хьалхашка латтача декхарех. ДIабахача ялх бетта дерригача технико - экономически хьокхамех йола планаш тIеххоачашъе аьттув а баьнна, дика лард еллай коллективо шийтталагIча пятилетка кхоалагIча шера план яра. Из де тхоай низ кхоачаргхиларах вIалла шек вац со. Партийни конференце дийцар а из дара тIадерзадаь да.

С. ПАВЛОВ, «Грозэнергоремонт» РНП металлийн сваркан лабораторе начальника заместитель.

НАХА КЪОАБАЛДУ

Советски наха а дерригача прогрессивни адамаша а санна, аз лерг дилла ладийгIар XIX-ча Ерригсоюзни партийни конференце М. С. Горбачева яьча КПСС ЦК докладага. Из да вай мохк, общество революционни перестройкаца эргаяккхара, керда дика хувцамаш дара, демократизацин гласности дIахо а дегIайоалаяран шеръяран тIадерзадаь, советски замалахьа вайна карагIдаьннараш, динза дисараш, кхоачамбоацараш, дийнна гIалаташ, тахан а тIехьа тIайоагIача хана а коммунизмага бодача новкъа нийса дIаходахара де дезараш дувца, кIоаргга чулоацам бола документ, программа я.

В. И. Ленина ма аллара, Iаьдал Советий кара хила деза, политически системана реформа, радикальни экономически реформа е еза, аьннад доклада тIа. Из бакъ а нийса а закон да. Из могаде а кхоачашде а доагIаш да. Цудухьа наха къоабал а ду.

М. МУСАЕВ, йоазонхо.

КПСС XIX ЕРРИГСОЮЗНИ КОНФЕРЕНЦИ ДӀАКЪОВЛАШ НОВКЪОСТА М. С. ГОРБАЧЕВА ДАЬ КЪАМАЬЛ

(Ниестедоалар. Долалур 1-ча оагӀо тӀа).

Юххьанца тхона моттар, хетаргахьа, бакъда йиш йоацача хьисапе. хьахержа хиннаб новкъостий. городе хиннача конферацена мегадац кадрови дош нийса къоастаде, аьнна. Иштта хинна хила а тарлу из. Берригаш а хиланзар хьалхашка латта декхараш кхоачашде, город а мохк а дегӀакхувлача кердача этапе партийни организацешта кулгалделга хьабедолла могаргдолаш. Бакъда, кадраш хувцаш шоллагӀча а кхоалагӀча а гон тӀа из кхаьчача, цо тхо а уйла е даьхар. Нов. Ельцина аз замечани йир Политбюро. Новкъосташха аьлар, Борис Николаевича иштта вывод а е балха тӀа из теркал а де, аьнна. Вешта аьлча, из гӀо делга дар, цул тӀех кхы хӀама а дацар.

Сенцай-те, уйла ю аз, политически болхло хиларах тарра нов. Ельцина драма? ГӀулакхаш практически кхоачашде дезача этапе низ таанзар цун, чӀоагӀача къамаьлашка, заявленешка, администрированега валаро новкъзарваьккхар. ТӀаккха а — из, массанена ховш хила деза, дош чакхдаллалца къоастаде деза вай — Политбюрос лархӀацар нов. Ельцин вайна дӀаваьнна саг, дӀахо цунга болх булург бац, аьнна. Тхо дӀахо а из хьаллоацаш дар, йоккхий решенеш йир Москван хьакъехьа, царех аз дийцад парте Московски городской комитета пленуме.

1987 шера августе, отпуске волча хана, нов. Ельцингара письмо йиийцар аз, парте горкома хьалхарча секретара декхарех ше мукъавалийтара дош дар цу тӀа дийцар. Аз укхаза сих ца вала, ер дош теркам тӀабахийта къоастаде лаьрхӀар, хӀаьта Политбюрона из письмо долаш долга ха а хацар. Отпуск чакхъяьлча Борис Николаевичаца къамаьл де а Октябра 70 шу дизара йола мероприятеш чакхъяха а аьнна вӀашагӀ а кхийтта дувца лаьрхӀар аз. Цу деша из раьза хилар, бакъда, оаха баь барт боха а баь, ЦК октябрьски Пленуме къамаьл дир цо. Цо цига даьча къамаьла маӀанах МГК пленуме айса къамаьл деш дӀадовзийтар аз, из а кепатеха арадаьлар, кхы хӀама а дувцанзар. Нов. Ельна, из дош дийца а новкъосташа замечанеш яь а яьнначул тӀехьагӀа шиӣ гӀалаташта мукӀарал дир.

Заседани чакхйоаллача хана, берригаш а къамаьлаш даь баьнначул тӀехьагӀа Пленуме хиннача эпизода стенограмма Ӏоешаргья аз:

«Горбачев. Хьаалал, фу хет хьона ЦК гӀолларча новкъосташа яьча замечанеех. Цар хьох дуккха а аьннад, царна ха деза хьона хетар фуд. Цар тӀаэцаргья решени а.

Ельцин. Цхьаццадола дешаш дӀадаьлча, бӀарчча хьанийцача, оценкана со раьза ва. ХӀаьта Центральни Комитетаца а Московски городской организацеца а барт боацаш тахан аз къамаьл дар — из гӀалат.

Горбачев. ГӀулакх дӀахо дахьа низ кхоачаргбий хьа?

Оазаш. Могаргдац цунна. Мегаргвац из цу тайпарча поста тӀа вита.

Горбачев. Сабарделаш, сабарделаш, аз цунга ма хеттий из. Демократически Ӏаьдалага хьажа вай гӀулакхага. Вайна массанена а ма эший решени тӀаэцалехьа цо луш дола жоп.

Ельцин. Аз аьннад, парте Центральни Комитета, Политбюрона, Московски партийни организацена тийшаболх хиннаб согара... ХьалхагӀа аьннар юха а ях аз: «Дехар ду аз Политбюро членалла кандидата а, Московски партийни организацена кулгалдара а декхарех мукъавалийта со».

Иштта я факташ. Нов. Ельцина выступлени политически гӀалат лаьрхӀачул тӀехьагӀа — цунна цо ше а мукӀарал даьчул тӀехьагӀа — аз хӀаьта а ЦК членашкара дийхар. Политбюро членалла кандидата декхарех из мукъавалийтара дош, хӀанз къоастадергдац вай, Политбюрона тӀадулларгда вай цу дешага хьожалга. Цу ситуаце чӀоагӀа реакци йир, дош цу хьала тӀа дита йиш йолаш дацар. Цу дерригнех а дӀадийцар оаха Московски горкома пленуме, цига новкъостаща чӀоагГӀа ирагӀа дийцар Ельцина балхах — цунах дар шоана ховш да.

Лоацца аьлча, новкъостий, цунах нов. Ельцина урок хинна а ца Ӏеш, Политбюрона, Центральни Комитета Генеральни секретара а, вайна массанена а урок хиннай аьнна, хет сона. Шеррача демократизаце ларда тӀа, юххьанцарча парторганизацеех, кадраех, хоржача активах ког гӀортолга а еш, ленински принципашка гӀолла парти хьадла юхадийнъяра наькъагӀа бӀубенна дӀадаха деза вай. Вайга кхоачашдулургдац, вай воашта хьалхашка оттадаь, перестройка сийлахь - доккхий декхараш, парте меттел, еррига обществос, хано харцъьяча къаьнарча методашка кхувде. (ТӀоараш тох).

Цхьаькха цхьа урок. Конференце новкъосташа яь замечанеш нийса яр: хоам бе безар, дерригна а дӀаала дезар, тӀаккха процесс хӀанз хиннача хьисапе дегӀайоагӀаргьяцар. (ТӀоараш тох).

Новкъостий. аз цӀаькха а теркам тӀаоз делегаташта эггара чӀоагӀагӀа дага доалача деша — аз из иштта хилар кхетаду выступленегӀа а запискаегӀа а: тӀанийца решенеш кхоачашъелга мишта Ӏалащдергда. Хьадувла парте дерригна вахар, съездо из дерригна а Устава тӀа дӀатӀадахьарга на а хьежаш, конференце резолюцешка хьежжа хьаде вай. Йолаш я конференце политически установкаш, хӀаьта, царца кулгалдергда-кх вай. Из да хьалхардар.

ХӀаьта шоллагӀдар. Хьадувла кхы тӀехьа ца а тетташ, бӀарччача политически системана реформа ергъя вай, хӀана аьлча, из перестройка процесс дӀахокхувлара эшаш я. Из тахан а юхаетт йолаш йолча политически системa, ЦК январски Пленумаца хиннар кхы хилийта йиш яц. Из йоккха Пленум яр, цига мехка а парте а хинначун кӀоарга анализ яьяр, бахьанаш гучадаьхадар. Цхьабакъда, Пленума решенеш кхоачашъяра механизмай уйла йиизар вай, хӀаьта уж «ядийсар», гӀулакх вай лийрххӀача бесса дӀадахханзар. Цхьаккха дича а цу тайпара хӀама тӀаккхачийта йиш яц вай партийни конференце решенеш тӀа.

Укхаза увттадаь дукха дешаш конференце резолюцеша чулацац. Сона хетачогӀа, из дерригна вӀашагӀ а тегӀа Пленуме дувца оттаде деза, хьадда порученеш а енна уж кхоачашъяра тӀахьожам лоаттабе беза. Дукхача запискаш тӀа стенографически отчет арахеца, яхаш, предложенеш телар. Вай из де декхарийла да, вай парти, еррига общество конференце дискуссеш йолча хана гучаьхача уйлашца Ӏалашъергйолаш.

Иштта, новкъостий, конференци хилалехьа хьалха а, конференце а хьалхьоадаьдар репрессех боабаьча наха памятник оттадарах дола дош. Шоана, хетаргахьа дагадоагӀа хургда парте XXII съезде дош хаддаш даьча къамаьле цунах дийца а, массане могадеш из тӀанийца а. Из дош хьалхьоадир парте XXVII съезде а, цхьабакъда практически решени тӀаэцанзар. Доклада тӀа ма аллара, бехк боацаш боабаьча наьха хьакъехьа нийсхо юхаметтаоттаяр — вай политически а нравственни а декхар. Хьадувла, кхоачашде вай из Москве памятник а оттадаь. Со теш, из гӀулакх дерригача советски халкъо хьаллоацаргхиларах. (ТӀоараш тох).

Къамаьл даь чакхвоалаш, цӀаькха а теркам тӀаоза безам бар са конференцена хьалхашка оттадаьча деша: парте инициативагӀа а цо кулгалдеш а мехка дӀайолаенна революционни перестройка кӀоарг а мишта ергъяр, юха ерзаргйоацаш а мишта ергъяр. Вай беррига балхо, дискуссей материалаша, цун итогови документаша къаьгга хьагойт конференце цу деша нийса жоп лулга: демократизацега, экономически реформага, политически система эргаяккхарга гӀолла вай перестройка юхаерза йиш йоацаш ергъя: революционни перестройкага гӀолла вай воай общества дикача кердача хьалага, социализман кердача, гуманни, демократически куц - сибатага доагӀаргда. Вай дӀахо гӀоргда, демократен гласностен хьалашка цу де лерхӀарашка кхачара творчески наькъаши методаши лехаргъя, воашта хьалхашка оттадаь декхараш практически кхоачашдара тӀатеӀӀа болх бергба. Деза новкъостий, оаш доккхий толамаш дахар дов сона, конференце балха юкъедихьача даькъах баркал хилда шоана. (ТӀоараш тох).

М. С. Горбачева массаварг раьза а волаш тӀаэцача Резолюце текст Ӏоеш. Делегашта шоай гӀулакхашка дика аьттонаши толамаши дахар ловш ловца баьккхар цо.

ХЕРСОНСКИ ОБЛАСТНОЙ УКРАИНСКИ МУЗЫКАЛЬНО-ДРАМАТИЧЕСКИ ТЕАТРА КОЛЛЕКТИВА НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИИЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

ДоттагӀлен гастролеш йолча хана республикерча наха культурни гӀулакх деча боккха болх барах Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Херсонски областной украински музыкально-драматически театра коллектива.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1988 шера 24 июне.

ОПЫТ ХЬАЛЛАЦА

КПСС обкома пресс-центро хоам бу

Ши шу хьалха Грозненски мехкдаьтта техникума администраце, партийнии комсомольскии организацеша студенташта кхетам балара болх тоабара хьадда дола гӀулакхаш де оттадаьдар. Уж лаьрхӀадар бокъонаш телхаеш, царца наркотически средстваш увзилга, маха тохилга, маларaш мелилга а долаш, моттигаш хиларца. Уж гӀулакхаш доахкаш техникума дешархой ца хилийта даьдар из.

Бокъонаш ца телхаяйтара тӀаберзабаь, къаьстта наркоманена профилактика яра болх дӀаболабир комиссе. Бокъонаш лораеча органий, республикански наркологически диспансера болхлошца студенташ каст - каста вӀашагӀбетталуш хул. Юкъеззаб цу балха студентий даьй-ноаной, цар собранешка къамаьлаш деш хул наркологически служба, кожно - венерологически диспансера, кхелетачарий гӀулакхий инспекце болхлой, цига дувц наркоманий токсикоманей профилактика дешаш, цу явленещца лоаттабеча къовсама методаш.

Наркотически средстваш езаш бола нах хьалхxе а гучабахара боккха теркам тӀабохийт техникуме, ханханнахьа студенташка хьож лораш-наркологаш. Кагирхой во оамалаш хьахиларга хьожаш зем боанкхаш посташ я. Масала, дӀададхача шера январь бетта гучадаьлар студент С. анаша увзаш волга. Цунца тӀагӀертта кхетама болх баьчул тӀехьагӀа дарба дайта ший лоӀамагӀа наркологически диспансере вахар из. ДӀахо йодача хана гучадаьлар цо анаша йита хилар. Цунгара хьокхам а ийца, кхы шин новкъосто а йитар анаша.

Профилактически балха тӀа доккха новкъостал ду наркомане, токсикомане, алкоголизма дешашца, наркотикаш лелаярца, йоарӀаярца, уж озаш, маха тохаш, мелаш хиларца дувзаденна диспуташ, хаттарийн жоп даларей сайренаш яро. Техникуме болх беш я квалифицированни юрист керте латта правови знаней факультет. Цу факультета кӀийлен тӀа хьае лерхӀ антиалкогольни антинаркотически пропаганда лектораш кийчбу отделени.

Ерригача курсий студенташта хьувкх лаьрххӀа дола Ӏилма-популярни фильмаш. Техникума пенгазеташ тӀа дувц наркоманеца лоаттабеча къовсама дешаш, хьалха уголовни бехктокхаме зза хиннача студенташа шоашкара дийннараш санна дола гӀалаташ ца дувлийтара нийсархой тӀахьехаш язду письмош. Библиотека болхлоша юкъ-юкъе арадоах «УнахцӀенон быт» яха стенд. Преподавателашта долча новкъостала дола литература дувц. Хадданза санитарно - просветительски болх бу техникума медпункта сотрудникаша. Воча оамалашта духьалъяьха хьажарийн художественни самодеятельноста фестивалийн программаш тӀа цхьацца йола номераш увттаю.

Студентащца беча индивидуальни балха тӀа боккха лоархӀам бу спортивни секцешта, технически творчества кружокашта, художественни самодеятельноста юкъеозара. Укх шера техникуме хьайиллай, студентий керда традицеш хьахилара гӀо дергдола керда къонахчар кафе.

Мехкдаьтта техникума администраце, партийнии комсомольски организацеша студенташта кхетам балара болх бу республика юстице Министерства правовои пропаганда хьакъехьарча координационни советаца, хӀаьта иштта бокъонаш лораеча органийи медицински учрежденейи болхлошца айхха бувзам а болаш. Цар опыт шеко йоацаш хьаллаца, шерра Ӏомае, юкъеяхьа йоагӀаш я.

ЛЕНИНГРАД. Керда медицински прибор — сага организме гепатитеи СПИД-еи вирусаш сихха гучаяха таро лу иммуноферментни анализ яра лаьрхӀа дукха канальни фотометр, СССР Ӏилмай Академе Ӏилма-технически объединене вӀашагӀ а елла кийчъяьй.

ТУРТА ТӀА: из хьаеш дакъа лаьцачарех цаӀ А. А. Евстратов кердача прибора юхе.

Н. БЕРКЕТОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ХЬИНАР АЙДАЬ...

Репортаж

ЦӀаккха а яьннаяц Назрера морхаш укх шера миссел лаьттаца «айхьаза». Укх тӀеххьарча хана наггахьа маьлха ди денадац укхаза. Увзаеш санна урагӀъух баьцаш, ялаташ.

Доакъара кхаш-м дувца а дезац. Диза, тоаденна, беркате да уж. ТӀаккха йиш йий сигаленгахьа хьал а хьежаш, фермай коашка аьла аргӀаш ца дотташ, силоса траншеяш ца юзаш вагӀа? Цхьаккха дича а йиш яц. Цудухьа, морхаш тӀа кхесте а, шоай болх сацийтац «Назрановский» совхоза доакъар Ӏалашдераша. Бакъда, юхьиг дика дӀайолаяьяцар укхаза. Цу хьакъехьа тха газето критически дош а аьлар. ХӀанз хувцаденнад сурт, хаоттам хьалха мо безаме боацаш бале а.

...Ди баьдденнад, малх хӀаьтта мара делкъел тӀехьагӀа дӀа мара лестабеце а. ДогӀан тӀадамаш фата етта доладеннад Зязиков Макшарипа «Е-302» яхача доакъар чуэцача комбайна тхов тӀа. ХӀаьта а бухьбилла йода аггрегат баьццарча «форда» тӀа гӀолла.

— Укх сахьате гучабаргба малх, — яхаш кабиначура пӀелг урагӀхьокх механизаторас.

Бакъйоах. Дийнахьа цкъа а шозза а морхех мукъайол сигале. Цу юкъа маьлхара йода хьаькха улла буц. Из мара можарашта кхы эшаш хӀама а дац. Сиха дӀайодаю цар йол фермай коашка.

Доакъар Ӏалашдеш подрядни комплексни кхо отряд я совхозе. Ши-ший фермана доакъар Ӏалашду царех хӀаране. Нагахьа эшаш хуле дӀа-хьа новкъостал а ду. Барсукински отделенерча отрядо доакъарца Ӏалашъю Аьлтий-Юртарча отделенера ферма.

Хаоттамга хьежжа маневраш хувц, эргайоах доакъар Ӏалашдераша. Екъа йолча хана цхьан метте холащ а деш, цул тӀехьагӀа йоттар йол можараш тӀа. ДӀадахьа ца кхувш хийла ара латташ хулар цу тайпара даь холаш. Бакъда, хӀанз из де йиш яц. ХӀана аьлча, цу юкъа а йӀохъяла тарлу тӀаьда йол. Цу тӀа люцерна яр хьаьна а тӀоадал дукхагӀа а йолаш а ма йий. Цудухьа кхай тӀа вӀашка а ца етташ, касарех уллачара хьагул а еш можарашчу йотт из. ХьалхагӀа мо цхьан метте дӀа а этте, уж юзаш латта йиш йолаш яц погрузчик. Из а, хӀаьта можараш а касараш гулдеш лелача копновозашта тӀеххьа лел.

Можараш лелаераш а яхье баьннаб. 10 саг ва уж. Нагахьа санна юххьанца цхьа-ши рейс мара ещ хиннаеце, хӀанз кхоккха-йиъйиъ ю цар. Хьалхале Котиев Вахийга, Пугоев Исраилага, Добриев Жабраилага, Жугустов Мурадага я укх деношка. ВӀалла сацац Плиев Исраила йолхьинг а.

Тешаме я ферме хьакхаьча йол. Низ бола вентиляторaш латт аргӀашта кӀала ца хаддаш. фо детташ. Доакъар, вай лакхехьа аьннача тайпара, дика хьийкъад. ДӀайийнача баьций хӀара гектара 25—26 центнер лу. Ах хиллал мара чуийца яьннайоаццаше а, 640 тонн башха дика люцерна йол хьакхаьчай ферме. ХӀаьта планах ферма эшар — 700 тонн мара а яц.

ДагадоагӀа, доакъар укхаза чуэца доладаьча хьалхарча деношка механизатораш раьза бацар шоай гӀулакхапита.

— Цу хана денз хувцаденна хӀама дий, — аьнна хаьттар аз.

— Оаха ла а дийгӀад механизаторашка, царна дагардар а хайнад тхона, — аьлар доакъар Ӏалашдеча тӀахьожам лоаттабеча совхоза директора заместитела Арчаков Дауда. — Царца дага а доалаш яхьа условеш вӀаштӀехьяьхар оаха. ХӀанз раьза ба механизатораш. Котало яьккхачарна премеш а тел, хӀаьта кхыдола балха хьашташ а кхоачашду.

Из-м цар айеннача балха овсарленах а гуш да.

М. ЗАНГИЕВ,
тха собкорр.

Ленински комсомола 70 шу дузаш

Къонахий болаш цӀабаьхкар

...Афганистана къулбамалхбоален оагӀорахьа улл Кандагар яха провинци. Дуккха шераш хьалха санна шортта дода Аргандаб яха хий. Хишта довзац наьха хьашташ, цар шоай законаш да.

Доазонга кхача 60 километр я укхазара. Цул дехьа Пакистан я. Цигахьара хьачуух душманий бандаш, хӀаьта гӀелали къизали яхь маьрша баха гӀертача афганцашка — доаду бераш, истий, боккхий нах, цӀераш етташ йоагаю школаш, кхыйола машаре объекташ.

Сатийна я бӀаьстан бийса. Ахархошка сатийна наб яйтара ший массазарча «балха» йода советски десантно-штурмовой батальон, е вешта аьлча, советски кагирхой-интернационалисташ.

ЦӀаьхха Тихибах яхача кишлака юхе кхоачача хана бийсанара сатем боабу гранатометийи миномeтийи таташа. Из да вай бӀухой кӀийлен тӀа нийсбенналга. Дорхбенна лет десантникаш шоай вахаре хьалхареи тӀехьареи тӀом из болаш санна. Кхо сахьат кхо минот санна сиха чакхдоал. ЦӀаьхха тӀалатаро котало яккхийтанзар душманашка. Бандацара боа ца беш бисараш сихха лоамашкахьа тӀехьашкабовл. Атта хиланзар из тӀом. Шиъ тӀема новкъост вийр батальонацара...

Афганистане шоай интернациональни декхар дӀаденна цӀабийрзараш кӀезига йистхилар долаш, кӀаьдбенна нах хург ма бий, аьнна, хеталора сона. Уж уйлаш чехка дӀаяйра, сайна духьалбоагӀа белабенна, тӀах аьнна кагий нах бӀаргабайча. Уж шаккхе а Руслан яха цӀераш йолаш ба. — Мадагови Хажгеряеви. Шаккхе а Старая Сунжа яхача юртара ба. Шаккхе а комсомольцаш ба. Цхьан батальоне гӀулакх деш хиннаб. Цу шиннена а Афганистане денали къонахчали гойтарах медалаш еннай: Мадаговна — «За боевые заслуги». Хажгеряевна — «За отвагу».

Цхьатарра оамалаш йолаш бац уж. Хажгеряев цӀенхаштта къамаьл дара тӀера ва, хӀаьта шоллагӀвар сакъердамеи юхь тӀара массаза а велавеннеи ва.

Къамаьл хаттарийн жопийн хьисапе дӀадоладу оаха.

— **МалагӀа я тӀем тӀа эггара гуш йола белгало?**

Хажгеряев: — Кхеравалар.

— **ЦӀаккха а моттарий шоана тӀом тӀеххьара хург ма бий, аьнна?**

Мадагов: — Доккхала ала яхац аз, бакъдар аьлча, атаке водача хана кхерам хоалацар сона, еррига а уйла моастагӀчоа тӀакхачари из хӀалаквелгеи яр. Цу хана дерригa а дицлу, духхьал цаӀ дус — хьох тийша дерригa гӀулакх хилар.

— **Оалаш да каст-каста валар бӀаргагуш хилча цунга дӀаӀам аьле?**

Мадагов: — Малав из яхар?

Хажгеряев: — МоастагӀчун валаро-м дукха саготдайтацар.

— **Фу бӀаргагора шоана гӀанахьа гаьнарча Афганистане?**

Хажгеряев: — Сона цкъа гӀанахьа духьала дера тхоай цӀа, доккхача истола гонахьа багӀар нана, вежарий, йижарий. Саг йистхилацар царех, берригаш а кӀирбенна, сона бӀарахьежаш бар, хӀаьта со цецвувлар цунах... Сомаваьлча казарме вар со. Дукха иллар юха наб ца кхеташ,

Мадагов: — Цу шин шера гӀанахьа хӀама духьалданзар сона. Хала ди чакхдаьнначул тӀехьагӀа наьна, даь сибаташ дагалувцар аз бийсан уж гӀанахьа сайна духьалбахкарга догдоахаш. Вешта фу наб хулар цох бийсан мичча хана реактивни снарядаш шок етта йолаелча «ТревогагӀа» гӀетта дезаш хилча.

— **Сенах лаьца яздора оаш цӀагӀарчарга?**

Мадагов: — Письмош яздара дукха тӀера вацар со. ХӀаьта яздеш хилча бакъдар алацар. Деррига а дика да, укхаза кхераме я, яхалга, даьсса хабараш да, маьрша а долаш тхо цӀадоагӀаргда, яхаш яздора. Нийса хургдацар цӀагӀарчарга саготдайтар.

Хажгеряев: — Бакъда, цӀагӀарчар тхо диц-м дицар. Цкъа Русланага 20 письмо дера!

— **Шоанен (Афганистане ца хиннача) шун ханначарнен юкъе эргалонаш йий?**

Мадагов: — Яц. Бакъда, цига оаха яьккхача хана укх Руслана оамалах ца кхеташ цӀа-м вера со — яхаш вел из.

— **Мичахьа я сага халагӀа: тӀем тӀа е гражданке?**

Хажгеряев: — ТӀема законаш мел къиза дале а, чоалхане дац: хьона хов моастагӀа мичав, доттагӀа малав. Хьай де дезар а дика кхетаду Ӏа.

— **Афганистане хиннача новкъостащца бувзамаш лоаттадой оаш?**

Хажгеряев: — Лоаттаду. Шу дала доал тхо цӀадаьхка. Бизза кӀантий болаш чакхбаьлар Аргунера Арцухаев Альманзор, Ермоловкера Джамбулатов Балавди, Шелковскойра Молочков Володя, Грознера Фысенков Игорь, Закан-Юртара Чукуев Ваха, Гудермесера Макаев Ювсап... «Афганистан» — из тха пароль я.

— **Фу Ӏомадир шоана Афганистано?**

Цу хаттара шинна а Руслана цхьатарра жоп делар: — Вахара хам бе, вахар деза, зехьа ха ца йоае.

Мадагов Руслан эскаре гӀулакх де вахалехьа Грознера № 4 йола ПТУ а яьккха автослесара говзал караерзаяь вар. «Юбилейный» яхача совхозе Т-40 яхача цӀенача трактора тӀа болх беш ва хӀанз. Хьайбашта доакъар тӀаувзаш ва из хӀанз. Комсомола комитета юкъарча вахаре а хьинаре дакъалоацаш ва Руслан. «Хала дий? — хетт аз.

— Атта наькъаш лехац аз, — йоах цо.

Хажгеряев Руслан Грозненски аьшкбетонни конструкцей заводе къахьегаш вар эскаре вахалехьа. Дего къоабалъеш техника хинналe а эскарера цӀавенaчул тӀехьагӀа юххьанца ше хьалха болх баьча предприяте юхавера из къахьега. Болх бешше а автошкола яьккхар. ХӀаьта хӀанз дукха ха йоаццаш «Чечингстройтранс» объединенена чуйоагӀача № 2 йолча АТХ водитель волаш болх беш ва. Массехк бутт хьалха шийца цхьан классе деша яьгӀа Шайкаева Зоя йоалаяьй цо.

ХӀаьта Мадагов Русланах хӀанз а безам хьокхабеннабац. Цу хьакъехьа шийца къамаьл дича а чӀоагӀа цӀийлу из.

Шаккхе а Руслан къахьегама дезале хьалкхийнав. Боккхий бац уж. Цхьанне 21 шу, шоллагӀчун — 22. Цхьан ханна дукха а кӀезига а да из. Дукха да царна вахаре дикка хӀамаш хӀанзле бӀаргадайна доландаь.

Т. ЭЛЛИНА.

Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац

ЦАРНА ХАЦАР...

ЧӀоагӀа зембоаккхаш турмалца хьожаш вар лейтенант Данильченко Дунай яхача хил дехьарча немецки позицешкахьа. Цигахьа яр цар йоккхийча топий батарея. 1941 шера 22 июне Ӏуйрийна дар из. Бакъда, даггара зийча батарея гуш яцар. Мичахьа яхай из? ЦӀаьхха уйла чуессар керта чу: «хи тӀа хенаш вӀашагӀа дийхка хенех плот а яь цу тӀа артиллери а оттаяь гургйоацаш хьулабеннаб-кх уж» аьнна.

ТӀаккха шоай артиллерега даннеш дӀа а аьнна команда елар лейтенанта фашистски батарея йохае, аьнна. Массехк минот яьлча цун амар кхоачашдир. Цицхаш мара хӀама дисанзар батареях. ТӀом дӀахо беш бар. Из болабенна хьалхара ди дар.

...Данильченко Леонид ворхӀ класс яьккхачул тӀехьагӀа паровозашта ремонт еча заводе диъ шера болх беш хилар Конотоп яхача городе, саг йоалае а кхийнадар цун. 1933 шера Советски Эскаре гӀулакх де тӀавийхар из. Эскарера ха яьнначул тӀехьагӀа дӀахо а гӀулакх де Ӏийра. 1938 шера зӀамагӀа болча лейтенантий курсаш яьхар цо. Къона командир дивизиона разведка начальникалла оттавир, цул тӀехьагӀа гаубични батарея командиралла. Бессараби мукъайоаккхача дакъалоацаш хилар Данильченко. Укхаза из волаш болабелар Сийлахь-боккхача Даймехка тӀом.

Данильчеако чувоагӀаш хинна полк Лихенталь яхача юрта латтар. Гаьна дацар доазув. Хоалуш дар гитлеровцаш вай мехка тӀалата кийчо еш болга. Бакъда, бокъонца ховш дацар из цар маца дергда.

1941 шера 22 июне Ӏуйрийна посыльной вера лейтенант волча. Данильченко сиха ший батарея йолча вахар. Чехкка штабера хьакхаьчар амар: хьем боаццаш «Н» яха позици йолчахьа гӀо, аьнна. МаршагӀа яха кийча яр, дивизионе керттера лоархӀаш хинна йиълагӀа батарея. Юрта юкъегӀолла ераш дӀаболхаш истий бар акхарга кулгаш лестадеш, Ӏадика ювцаш. Цхьабакъда, царна хацар хӀанз шоаш кастта вӀашагӀа кхетаргбоацалга, цхьабараш вӀалла а кхетаргбоацалга. Царна хацар мел туржаӀ тӀаоттаргда, мел синош Ӏодоххаргда...

Огневой позицешка кхоачаш латтача хана полка командири комиссари кхийтар дивизионах. Цигга хайра царна фашистски Германии цун союзникаш хинна Румынии Венгрии вай мехка тийшача балха тӀалеталга. Доазон тӀа тӀом беш дола бӀун доакъош хьаллоацаш тӀом бе декхар оттадир командоване царна хьалхашка.

Белгалдаккха деза, ЦӀеча Эскара доакъоша йӀаьхача къулбехьарча фронта йоккхача участке тӀом болабеннача юххьанцарча хана моастагӀ вай лаьттан доазон тӀа ца валийталга, кхыметтел Румынски оагӀон тӀа дӀа тӀа а баьнна тӀехьашка довла аьнна приказ хиллалца цу оагӀонгахьара плацдарм дӀа ца хецаш лаьтталга. ХӀаьта ме стрелкови дивизе цхьан полко Килли яхача Румынски городах нийса ах фашисташкара хьа а яьккха массехк дийнахьа тӀом бир. Цига хиннача тӀем тӀа дукха румынски салтий боабир.

Низаш цхьатарра дацар. Еррига Европа дӀа а лаьца хьавоагӀаш хиннача моастагӀчун низ дукхагӀа бар.

— Дийнахьа тӀом а беш, бийсана тӀехьашкадувла дезача кхаьчар тха гӀулакх, — яхаш дувц ветерана. — Юххьанца шоай «графиках» мара бацар фашисташа тӀом — дийнахьа. Кхыметтел делкъийна хӀама дуача хана салоӀар цар...

Каст-каста вайбараш тӀалатар, массехк километр дӀахьалхашкахьа болхар, моастагӀий штабаш, складаш, говраш, тӀема кхоачам хьабоахар. ХӀара дийнахьа латтар къиза тӀемаш.

— Цхьан дийнахьа фашистски пехото дивизона КП дӀалаца аьттув болаш кхерам эттар, — яхаш дувц Данильченкос. — Цу участкана кӀиръяь йоккхий топаш тоха амар дир аз. Немций цхьабараш боабир, вожаш байдар. Дукха денaлера эпизодаш дагаух тахан цу ханара. Цхьан дийнахьа дивизиона командира тӀавийхар со. Цо амар дир: батарея. тӀехьашкадувлача вай эскара доакъошта зе дергдоацаш. моастагӀа юхаветта юсаш я. цунна гӀо дара стрелкови рота а лу. Амар доацаш тӀехьашкадовла бокъо яц шун, аьлар цо. Уж дӀабахар. Са наблюдательни пункт кӀи юкъе яр. Дукха ганзар фашисташ тӀалата. Духхьал вӀаши духьал а этта тӀом болабир оаха. Кхоъ йоккха топ йохайир тха моастагӀчо. Дукха нах боабир шинна а оагӀорахьара. Цхьабакъда, тха батарея тӀом соцабеш яцар. Кхыметтел эпсараш а эттар йоккхийча топашта гӀулакх де. Тха ираз дар пхорч шортта хиларах. Гитлеровцаш совцабе вӀаштӀехьдаьлар тха.

ТӀом, тӀом ба. МоастагӀчунна мара зе ца хулаш дисац тӀем тӀа. Оборонительни тӀемашка кхо йоккха топ йохайир тха, хӀаьта Днепрал дехьадовлаш тӀеххьара йиъ лагӀа яр а йохайир. Батарея командира Данильченкона пхьарсах чов йир. Госпитале Ӏовижа везаш дар гӀулакх. Цигара араваьлча юха а батарея командиралла хьожаву Леонид Михайлович. Цул тӀехьагӀа из оттаву дивизиона командира заместителалла. ХӀаьта кастта дивизиона командиралла а оттаву из. Цун дивизион хул Сталинград бахьан тӀемаш деча дакъалоацаш. Цу хана капитан вар из. Цул тӀехьагӀа керттерча командоване резерв хиннача 675 артиллерийски полка командира заместителалла хьожаву из. Фронта цхьан участкера кхыча участке дӀа-хьа хьежаю цар полк каст-каста. Из дора дукхагӀа из эшаш моттиг нийсъелча. Цул тӀехьагӀа стрелкови дивизена чуйоагӀача полка командиралла оттаву из. ХӀаьта 1943 шера июнь бетта цӀаьхха Москве дӀа а вийхе командираш кийчбеча курсашка преподавателалла хьожаву из.

Цу ханна мара хац Данильченкона ший дезалах хиннар. Сесаги ши йоӀи Саратовски областе баха дӀабахар. Леонид Михайловича уж ше волча Москве хьабоалабу, курсаш йистеьнначул тӀехьагӀа фашистех мукъаьккхача Конотопе дӀабуг.

Из фронте юхакхаьчар 1944 шера декабрь бетта. Сандомирски плацдарм оалача моттиге лаьттача дивизена чуйоагӀаш хиннача цхьан полка штаба начальникалла хьожаву Данильченко. Висло-Одерски оалача тӀема операцена юкъе дакъалоацаш хул. Дукха юкъ ялале из хьожаву танкашта духьала йолча артиллерийски полка командира заместителалла. 68 армеца Берлина гаьна йоаццаш тӀалаташ яр из полк.

...ТӀом чакхбаьннaчул тӀехьагӀа Данильченко эскаре гӀулакх деш хилар. Отставке вахачул тӀехьагӀа массаза ваха Грозне сецар из. МоастагӀчох латаш майрали къонахчали гойтарах цунна еннай Даймехка тӀема цхьоалагӀча степена 3 орден, ЦӀеча Седкъа орден, шийтта медаль.

В. ЕГОРОВ,
ТӀемен къахьегамен ветеран.

ПОДРЯДАХ ДАЬННА БЕРКАТ

Гудермесски района агропрома диспетчерске хIара дийнахьа хIара совхозе баьча балха итогех сводка оттаю. Цунга хьежача гучадоал «Кошкельдинский» совхоза хьайбаш леладераша шура яккхара а из паччахьалкхенна дIаялара а планаш кхоачаш ца елга, хIара Iаттагара йоаккха шура а соахкарчул кIезигагIа я укхаза.

Фуд бахьан? Цунах дар ха безам болаш цу совхозе долх тхо.

Итт сахьат даьнна ха я. Кулгалхоех конторе боахама профкома председатель У. Эльмурзаев мара коравинзар тхона.

— Совхоза директор а специалисташ а кхашка, фермашка, кхыча производственни участкашка болх мишта лел, из тоабара наха фу эш хьажа дIа-хьа бахаб. ХIаьта, сона хетачогIа, хIанз шура соахкарчул кIезигагIа йоаккх, планаш а кхоачашъюлац, рационага хьежжа доакъар ца луш Iангара доахаш доахан кхаьбандаь, из бахьан долаш гIелденна уж хIанз мара меттадоагIаш доацандаь. Иштта, из тIадоагIача шера нийслургдоацаш низ дIакхоачар деш да хIанз. Цунах а доакъар Iалашдеш беча балхах а тха керттерча агронома Л. Исхаджиева дувцаргда шуга. Арендни подрядагIа доакъар Iалашдеш йолча Арсанукаев Ахъяда кулгалдеча бригаде коравергва шоана из, — аьлар У. Эльмурзаева, оаха даьча хаттарашта жоп луш.

Цо йиийцача бригаде долх тхо. Айеннача машин хьалъяьлча цIаьхха хьагучадоал баьццарча форда санна латта люцерна кхаи цу тIа гIолла лела техникеи.

У. Эльмузаева аьннача тайпара, совхоза керттера агроном цу кхай тIа деча балхашта кулгалдеш вар.

— Фу де лаьрхIад оаш хьайбаш Iангара дахара укх шера тоъал доакъар Iалашдара? — хьаттар оаха цунга.

ПланагIа 725 тонн йол, 2880 тонн силос кийчъе езаш да тхо, — аьлар агронома. — Вешта хIара хьайбана лаьрхIа 24 центнер доакъара единица Iалашъе лаьрхIа да. ХIанзле 280 тонн гаргга йол яьккхай, 600 тонн совгIа силос еллай. Тхона хетачогIа, цкъа хьекхача люцернах 700 тонн йол кийчъе вIаштIехьдаргда тха. Шу долалуш цигара оаха планагIа яккха лийрхIар а 320 тонн мара яцар. Иштта дика тIаяьннай укх шера люцерна. Вешта из диазза хьакха йиш хургйолаш гIулакх дергда оаха.

Цо аьннача тайпара геттара листа, лакха дегIаеннай люцерна. Дозалах кIезиг-дукха лаьтта йижа из, хьалъай а яь, йистача метрга кхоачаш лакха я баьцовгIаш. Цудухьа шорттига мара дIайохалацар кхай тIа гIолла буц хьокхаш йола Калаев Iале лелаю агрегат. Люцерна доккхий касараш дувш цунна тIеххьа.

Иштта дика люцерна хьувкъае гIерташ агротехнико дIадехачох оаха ца деш хIама дитадац, — йоах Арсанукаев Ахъяда, — Масала, соахка гурахьа из Iан кIала яхалехьа, минеральни удобренеш а товсаш шозза хий техар. ТIаккха из болх бир апрель бутт юкъекхоачаш а. Цул тIехьагIа новкъостал дир хаоттамо а. ДогIаш дийлхар.

— Соахка доакъар Iалашдеш йиш яцар иштта болх вIаштIехьбаккха? МалагIча гIулакхаща новкъарло йир шоана доакъар тоъал кийчде?

— Бригадни, хьисапе, кхай тIа даьчох нарядаш а язъеш, бора болх наха соахка доакъар кийчдеш. Хьувкъам алсамбаккхара башха йоакхо йицар цар цу хьале. ХIана аьлча, из дика хилча а е ца хилча а цхьатарра дар царна, е дукхагIа а е кIезигагIа а хургдацар, лургдола ахча. Из бахьан долаш керттера лоархIар цар нарядех дIаязбаь болх алсамо хургболаш, сиха трактораш лехкаш. дикал теркал а ца еш дукхагIа болх бар. ХIанз, арендни подрядагIа къахьега даьлча гIулакх кхыча тайпара да. Iа мел сиха трактораш лехкарах, хьувкъам ца хилча ахча а хургдац. Цудухьа кхай тIара чуэцар ма хулла дукхагIа хилийта гIерт а хIаравар. Цу гIулакхо тIахьожам лоаттабе ца безаш, чIоагIийр наьха къахьегама дисциплина.

— Фу ду оаш доакъар кийчдарга дIадодар лохдара?

— Цкъа-дале, бригада собране баьча соцамагIа соахка ялх саг мукъавалийтар оаха бригадера. ХIана аьлча, нах дукха бар, хIаьта хьаде дезар тха коллективе цхьайтта сага тоъал мара дацар. ШозлагIа-дале, эшаш йоаца техника а дIаьккхар бригада баланса тIара. ХIаьта укх шера доакъар даккхарга дIадодар лохдара новкъостал хаоттамо а дир. ДогIаш децаре кIезигагIа дале кхы а кхозза хий тоха дезаш хургдар тхо, — аьлар вела а венна А. Арсанукаева.

Касарех улла люцерна кIезиг-дукха йокъаелча хьа а ийце, лафеташ тIайотт ший копнитель - подборщ и к а ц а Эльмурзаев Шамила. ХIаьта фермера хьавенача механизатора ший трактора тIехьашкара яьсса лафет дIа а яьккхе, Шамила хьалийзар тIехьа а тессе юха сиха ферме дIаводар. Цу гIулакхо вIаштIехьдоалийт зехьа ха ца йоаеш овсаре болх бе. ХIаьта кхай тIара йол дIакхухьаш боахкараштa юкъе яьржача яхье хьалха Исаков Лом-Iалии Халимов Турпал-Iалии ва.

Люцерна чуийца мукъадаьннача кхай тIа, хьалха минеральни удобрени а тессе, цу сахьате хий тоха доладу Эзерханов Рамзана, Дибиров Ибаде, Абдурахманов Межеда.

— Доакъара свеклаш а я тха совхозе дIайийна. Уж дезала подрядагIа лелае дIаийцай. Я. Арсанбаева, В. Абдурашидова, Ш. Абдулкадыровас, Р. Шаиповас, кхычар. Цар дош деннад хIара гектара тIара 500 центнерал кIезигагIа йоацаш доакъара свеклаш чуя. Дукха ха йоацаш хьежав со цар доал деча кхашка. Оасарах цIена долча кхашка, низ болаш дIегIайоагIаш яр из культура. Лоацца аьлча, доакъара культураш лелае подрядни коллективашка дIаеннадаь, хьайбаш Iангара дахара укх шера кхоачам боллаш доакъар Iалашде карагIдаргхиларах шеко яц са, — йоах агронома.

М. ХАМАТХАНОВ.

ДАЬ ЛЕРАГIА

— УшаевгIар бовзий шоана? — аьнна хаттар дича Веденски районерча Элистанжи яхача юртарча наха жоп лу.

— Ширвани-м вовз «Прогресс» яхача совхозе тракторист вар веций из. Из ца вовзаш малав тха юрта. Дика саг. толашагIа вола механизатор ва из. Цун-м кхо воI а кхийнав.

ХIанз укх сахьате УшаевгIар совхозе механизатораш ба. Даи кхо воIи совхозе, юрта, цул арахьа дика бовзаш ба. Механизаторий дезал оал царех.

Дезала да — Ширвани 50-ча шерашка волавелар трактористалла болх бе. Цу балха волаш дIанийцар из коммунистий мугIарашка. Цун къонгаш Хьамзат, Хьамид, Валид школе дешача хана дIанийцаб комсомоле. ХIаравар итт класс яьккхачул тIехьагIа венав болх бе. ХIаране ше Iомаяьй механизатора говзал. ТIаккха царна из езаялийтар, уж нийсача наькъ тIа баьхар малав хара дукха уйла е езац.

Шоай даь, гIорваьннача тракториста, коммуниста Ширване лерагIа боагIа къонгаш. Цар шоаш бизза кIантий болга дIагойтад Советски Эскара мугIарашка гIулакх деча хана.

Совхоза, бригада кулгалхоша шоаш дIахьожабаьчча участке духьале йоацаш дIаболх уж. Оаха ер дергда, вож дергдац, яхаш, балхаш хержац.

Ханага диллача Хьамид юкъера ва вежарех. Цкъа хьалхагIа цунах лаьца ала лов. Лаьтта оахаш, макхаш доахаш, ялат дIадувш, хьу кийчъеш, гIишлошъеча материалаш хьатIаувзаш — го йиш я Хьамид. Из деррига балхаш дика деш хьавоагIа из.

...Соахка дар из. Ка бола ялаташ чудерзаду ха яр гаргга кхоачаш. Хьамида лайра ялат чуэца комбайн ше тоа а яь, цунца болх бе, шийна фу карагIдоал хьажар духьа. Бокъонца кIи-марс чакхбаллалца ка бола ялат хьокхаш болх бир.

Боахаме кхоъ комбайнер вар гурахьа дийна ялат чудерзадеш. Царех цаI вар районе а цул арахьа а дика вовзаш вола говзанч-механизатор Файзулаев Нажиб. ШоллагIвар а вацар кIезига опыт йолаш. ХIаьта цу шиннеца яхье ваьнна болх беш вар Хьамид. ХIаьта кот а ваьлар.

Из толам баккхарах из даькъала вийцар совхоза дирекце, парткомо, профкомо, ВЛКСМ комитето, новкъосташа. Мишта вацар из даькъала, республике а цIи хеза болча комбайнераштa юкъе социалистически яхье хьалхара моттиг цо яьккха хилча!

Шоашта карагIдаьнначох цIаккха а тоъам беш оамал яц УшаевгIар дезала.

Комсомола комитета секретара А. Арцуева а бокккхагIа болча новкъостийи а къамаьл хилар кхаь вешийна укх шера бIаьстан юххье. Элистанжера Ведана бодача наькъа йистерча кхай тIа цар дезала подрядагIа хьажкIаш хьалкхеяра ъакъехьа. Ръза хилар УшаевгIар. Шоай да Ширвани керте а волаш, дезала подряд хьайир. ХIаьта из болх «Белорусаш» яхача трактораща булургболаш а ба. ХIанз хьажкIашта оасар деш ба УшаевгIар.

Духхьал цхьан производстве хадаш дац вежарий УшаевгIар къона вахар. Массарел зIамагIа вола Валид комсомольско - кагирхой коллектива групкомсорг ва. Хьамид цехови комсомольски организаце бюро член ва, хIаьта Хьамзат моллагIа а шийна тIадилла декхар кхоачашде кийча вола комсомолец ва.

А. ХИЗРИЕВ,
«Колхозни вахар» яхача Веденски районни газета болхло.

1988 шера март бетта американо - советски торгово - экономически советеи «Совам» яхача фирмен новкъосталца Москве «Лайт-Кор» яхача американски фирма приборий выставка чакхъяьккхай. Цига фирмаси К. А. Тимирязева цIерагIча юртбоахама академеи советскии американскии Iилманхоша цхьана тохкамаш деча фирма Iилман оборудованех пайда ийбарах йола соглашени яьй. Шин мехкарча Iилманхоша къаьстта теркам тIаухийт юртбоахама культурай продуктивность лакхъеш йола фоторегуляторaш юкъе а кхувлаш баьцовгIаш хьалкхеечара фотосинтеза процессашта.

Цхьана болх беча хьалхарча этапе (27 мае денз 3 июне кхаччалца) фирмас ТСХА баьцовгIай морфо - физиологически параметрашта регистраци еш йолча приборащца болх бе Iомабаьб советски специалисташ. ДIахо хьахиннача хьокхамашта цхьана обработка е, Iилман семинараш чакхъяха еза.

СУРТА ТIА: фотосинтеза интенсивность белгалйоаккхаш ба американец Ремер Стиви (аьрдехьа) аспирант Ольчев Александри.

И. ЗОТИНА сурт.

ТАСС фотохроника.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ВЕНГРИ. Кховзткъа дийнахьа каменщикен плотникен новкъостал а деш укх тайпара цIа де йиш я, нагахьа санна, цо Рацкеверча гIишлон кооперативера цIен оагIонийи, тховнеи кийча вIашагIхотташ йола деталей комплект эце. ЦIен чура майда 82 квадратни метр хул, хIаьта из тховна помещене чотагIа кхы а дукхагIа хилийта йиш я. Аьхки а Iай а чуваха йиш йола из капитальни сооружени традиционни хьисапе хьадаьча цIенал дикка дарегIа я, яхаш хоам бу МТИ агентствос, дешархошта республика индивидуальни цIеноu дара даькъера кердадарех дувцаш.

МТИ—ТАСС сурт.

ВIАШИ НАКЪАБАХАР

СССР-ен США-я кулгалхой Москве хиннача переговорий итогаш шерра ювц дерригача дунен тIа. Цу вIашагIкхетарах хьахинначох шоашта хетар дувц. бовзаш болча паччахьалкхени общественнии деятелаша.

Хосе В. Линарес, Куба кхыча мехкашцарча гIулакхий министра хьалхара заместитель. Московски вIашагIкхетар хулача ханна тIема блокех дIа ца кхийттача мехкий Координационни бюро хиннача гавански совещане тIема блокех дIа ца кхийттача мехкаша цIаькха а дIакхайкадир 50 процент стратегически наступательни герз кIезигдергдолаш, химически герз дIадаккхар, регнональни довнаш машарца къоастадар... санна йола е кхыйола а проблемаш къоастаергйолаш переговораш кIоаргьялар ловш шоаш хилар. Михаил Горбачева ма аллара, ядерни герз доаржалара духьал. 2000 шу тIакхоачаш деррига герз цIендаь дIадаккхара тIехьа кIаьд ца луш къовсам лоаттабе беза вай. Москве хиннача переговораша хьахьокх СССР-е машар беза политика лерттIа дIайолаш а шерра масштабаш йолаш а хилар. Координационни бюро совещане дакъа лоацаш хиннараш теш московски вIашагIкхетара итогаша дунен халкъашта юкъера кхохкам дIабаккхара новкъостал дергхиларах.

Марио Кампора, Швейцарера Аргентина посол. Дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбара гIо даь ши событи къоастае мегаргья: юкъерен кIезигагIен гаьна йолха ракеташ дIаяхарах йолча Договора кулгаш яздари афгански яр санна йола регнональни конфликт политически къоастаяри. Цу событеша хьахьокх кхыйола конфликташ а политически средствашца къоастае йиш хилара никъ а тIема конфронтацеш юташ-юташ йита йиш хилар а. Регнональни конфликта деша хьакъехьа М. Горбачевнеи Р. Рейганаи юкъерча диалогах боккха пайда баьлар, тхо теш хIанз а иштта конфликташ йолча уж политически наькъаца къоасталра боккха аьттув барехилара. Йоккхийча шин паччахьалкхенна юкъера диалог дIахо яхьара, герз дIадаккхара йола соглашенеш оттаяра, дунен сообщества ший оаз, герз дIадаккхара дешай хьакъехьа ший хьашташ долаш хилийтара тIехьаоттаргда тхо.

Абдул Вакиль, Афганистана Республика кхыча мехкашцарча гIулакхий министр. Лакхехьара московски вIашагIкхетар геттара боккха лоархIам болаш да, тIема блокех дIа ца кхетара болама член йолча Афганистано а хьаллоац ядерни герз хьаделга соцадара болама члеваш долча мехкий юкъара позици.

Абдул К. Ш. Хамид, Шри Ланка кхыча мехкашцарча гIулакхий министр, парламента член. СССР-ен США-и лидераш вIашагIкхетар дувцаш, цо белгалдаьккхар, советско-американски гIулакхаш дикка тоадаларо бIуболийт дунен халкъашта юкъера кхохкам а меллургхиларах, аьнна. Хьамида аьлар, советскии американскии кулгалхой ядерниш ядерни доацен герз дIадаккхара процесс чакхъяьккха низ кхоачаргболаш ба, аьнна.

(АПН).

Дунен лоархIам бола фактор

Америке бийсана ши сахьат даьннадар Москве КПСС XIX Еррига союзни конференци болх бе йолаеннача хана. Из иштта дале а Си-эн-эн яхача телекомпане йолайир съездий Двореpa духхьалара репортаж. Сел бийса яхача хана йолайир, хIана аьлча дукха американаш ловш бар наб йоI а «КПСС XXVII съезда решенеш кхоачашъярахи перестройка кIоаргъяра декхарехи» яха М. С. Горбачева докладага цо из ешшача хана ладувгIа. Сел чIоагIа вай конференцига хьашт долаш, теркам тIабахийта цига дувцар фуд ха гIерташ алхха США хинна Iийнаяц, кхыдола мехкаш а хиннад. Доазол арахьа нийса лоархI. советски коммунистий форумо перестройкана керда йоккха импульс лургья, из юхаластаргйоацаш хулийтаргья.

Дукха ха я Советски Союзера перестройка дунен лоархIам бола фактор хинна дIаэтта. Из иштта хилар бакъду XIX партконференцена йолча дунен халкъашта юкъерча Iалаьмате дукхача откликаша. «Нью-Йорк таймс» яхача американски газето ший редакционни статья тIа белгалдаьккхад, «Советски халкъ а деррига кхыдола дуне а ладувгIаш хилар Москверча партийни форума итогаш мишта хургья-теш», яхаш. Ладувгlаш хинна ца Iеш, «Тудей» яхача английски газето щийгара, «дог доахаш а ба «ший реформай план чакхйоаккхилг тIеххоачашдергда Генеральни секретара М. С. Горбачева, хIана аьлча духхьал цунга дувзаденна да халкъашта юкъерча машара эггара дикагIола вайна довзаш дола долоахар» аьнна.

ХIанз массанешта, кхыметтел тоалургбоацача скептикашта а гуш да. перестройка — из реальность йолга, из хьалхашкахьа дIаяха ца Iеш. хIанззе а кхыча горизонташка яьннай. кхыйола параметраш кареерзаьй цо. Iалаьмате чIоагIа нийса да перестройка кхел дунен кхелашца ювзаш дола английски газета. Перестройка ерригача планетана еннай вай мехкарча арахьарча политика ларда тIа латта керда уйлаш. 2000 шерага кхоаччаш ядерни герз этапегIа дIадаккхара программа, деррига чулоацаш йолча кхерамален система, щийна бакъахьа хеттар харжа бокъо хилар, хьаштий баланс. «Юкъаръевропейски цIа», азиатско-тихоокеански регнонерча гIулакхашка перестройка яр. оборонана кхоачам хилари наступательни доктринаи, къамий а регнональни а кхерамзле чIоагIъярга бода никъ санна герзаш Iоадара боарам лохбар, наьха территорешкара бIуи базаши юхаарайоахилга, тешам чIоагIбара ду гIулакхаш, дунен халкъашта юкъера экономически кхерамзле, юкъарчал доацаш дунен политикана Iилман авторитет юкъехьолга санна йола керда политически уйлаш хилар бахьан долаш оттаяь йолча цу йоккхийча идеяша дIалаьца да ядерни экологически кхерама кIал латташ хиларо саготдайташ дола дуне ма дарра кхетадар.

Советски перестройка — болх беш йола ленинизм, Сийлахь - боккхача Октябра гIулакхи идеалаши духхьал дIахолахьар да, — иштта мах бу социалистически содружества мехкашка, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойн боламе вай мехка революционни хувцамаш дIачIоагIдаьча XIX партконференце балха. Социалистически паччахьалкхений кепайоазоно белгалдоах, СССР-а карагIдаьннараша социализма, машара, социальни прогресса низаш лебадара, деррига дунен боараме кердалонаш яра гIулакх деш хилар.

Кхыметтел влиятельни долча, социализмана идеологически геттара гаьна долча гIозарашка а вIаши юкъера гIулакхаш кхетадеш цхьана дахаран цхьана гIулакхаш леладаран кийча хилара кIезига а йоацаш потенциал хьалхьоаяьй советски перестройка. ХIаьта тахан XIX партконференцена комментареш еш, Малхбузен кепайоазоно язду. духхьал из бахьан долаш хIанз тIема кхерам юхататта мегад, яхаш. Цунна дола тешал да, белгалдоах дуккхача комментарешка, дунен халкъашта юкъера вахар конфронтацегара цхьана гIулакхаш леладарга, дIа-юха леладер кхетадарга. хьалда результаташ хила йиш йолча, эггара хьалхарча аргIагIа дукха нах хIалакбеча герза хьакъехьа а йолаш, переговораш ярга кхачар санна йола хIанз дунен тIа белгалъяьнна тенденцеш. ЧIоагIа раьза ба советско-американски гIулакхаш дикка тоадалара. ЧIоагIденна дIаэттад гаьна кхетар юкъерча боараме а кIезигагIа а дола ракеташ дIаяхара хьакъехьара Договор. Дийнъеннай юкъаръевропейски процесс паччахьалкхенашта юкъерча а общественни а боарамашка.

Цхьайолча комментарешка белгалдоах, XIX партконференце хьахьокхаш ма хиллара, вай перестройка йохае гIерташ Малхбузехьарча цхьаболча деятелаша гаьнардар ца гуш увттаеш хинна расчеташ гIомар тIа яь бIоалгIанг санна хинна хилар. ХIанз дерригача дунен тIара нах йизза таро йолаш хилар советски дунен халкъашта юкъера политика цIаккха ца хиннача тайпара чурча политикана. воай мохк эргабьакха тоабара хIама хьакхоллаш беча балха низ тIаберзабе вай хьаштдолаш хиларга белгалбоалаш хиларах теша. Духхьал из бахьан долаш вайна эш чIоагIа машар, дунен халкъашта юкъера гIулакхаш хургдар ховш хилари конструктивни лостам болаш хилари.

Цу хьалашка Малхбузен паччахьалкхен деятелаш а балац вай мехка хулаш латтача процессех йолча шоай уйлашта коррективаш юкъе ца йихьача. Массанена а. масала, ховш да, кхетадеш а да, США президента Р. Рейгана цIеча майда тIа дуниача хана хьалхашка «зулама импери» санна Советски Союз ше лоархIаш хьалха хинна хиларах юхавоалаш къамаьл даьлга. Укх деношка канадски журналисташта интервью луча хана из шийна дагадохийтача по аьннад: «Аз бокъонца лоархIа а лоархI хувцам хинналга, из деррига гласности перестройкех йолга, сайна хетар чIоагIлар духьа. из социалистически система дIаяккхара дола декхар хьалхашка лоатталергдоацаш аз дийшад «Перестройка» яха Горбачева книжка, цхьабакъда цар, шеко а йоацаш, шоашта хьалхашка оттадьд халкъа йоккха паргIато хилийтар, бIарчача а абсолютни а правительственни управлена бе йоаллаш йоаца экономика хьаяр санна дола де лерхIараш». Американски президента хетачогIа, вIаши дага а лаьнна барт бе йиш йола а цаI шоллагIчунца товш хилара тароний боарам белгалбара дола а доакъош къоастадара кхоачам хиллал бахьанаш долаш да.

Цу президента къайла кхахьац антикоммунизмана ше тIехьа волга, Советски Союзах «зулама импери» лоархIий Iа, аьнна шийга хьаьттача «лархIац», яхаш къаьгга жоп цо тахан лой а. ТIеххьарча хана мел дукха реализм президента хьагайта яле а, бIарга ца гуш дита йиш яц хьалха а санна «шийлача тIема» шерашка белгагаларча американски политически гIозарашка хьахинна йолча стереотипашта караваха волаш из вусилга. Цхьан оагIорахьа пайдане хургдолаш гIулакх къоастадарга кхача гIертилга цунах дIадоалаш дац, диалог йолча хана из массахана гIерташ хул американски тайпара кхетадеча хьисапе сага бокъонех дола дош эггара хьалхара ярех йолча моттиге оттаде. керттерча а къоастам беш долча а проблемашта зе а деш лоадам боацаш яраш хьалъайе гIерташ хул.

ДIабаланза ба Малхбузехьа, хьалха а санна социалистически система «яха низ болаш яц» оала тезис хьалха а йоахаш социализм IотоIаеш къамаьлаш дераш а. Хала хете а, вайнга а бар цхьабараш конференци хилалехьа шек бувлаш хабараш дувцараш. социалистически методегIа перестройка чакхйоаккхалургьяц, ала гIерташ хиннараш.

М. С. Горбачева доклада тIа, дукхагIболча делегатий выступленешка конференце цу ерригача шеконашта а кхерамашта а доагIаш дола, хьалда жоп делар. ДукхагIа социализм — иштта да вай еррига проблемаш къоастаяра дIоагIа. ПерестройкагIа гIолла советски коммунисташа юхаметтаоттаду социализма ленински кеп, советски общество дикагIолча кердача доазонашка йоаккхаш ба. XIX партконференце решенеш социализма гумманистически потенциал бокъонца хьаеллийта лаьрхIа я, яхаш белгалдаьккхад социалистически мехкий кепайоазон комментарешка. Цар тIа нийса белгалдоах, конференце решенеша перестройка процессаш, демократизаце процессаш юхаласта йиш йоацаш хилара гаранти енна ца Iеш уж процессаш дIайоаржаяра а уж кIоаргъяра а хьалда гIо дергдола политически, идеологически, организационни предпосылкаш хьаергйолга а.

Советски перестройка адамленна хьалхашка хьаелл машара перспектива, из политически а экономически а ларда тIа оттаеш, яхаш вывод ю дукхагIболча комментатораша. Цо бохабу «советски кхерам» оалаш бар, хIаьта милитаризм ший политически овлан тIара а йоахх. Советски Союз тIатеIа ше а йода кхыбараш шийна тIехьа а боах вай деношка «минни аренашка» гIолла ядерни йоапача XXI бIаьшеренга адамленна яха могаргдола никъ цхьана лахара.

Геннадий ШИШКИН.
(ТАСС).

Специалиста хьехамаш

САЛЛАРАШ ЛЕЛАДАР— ПАЙДАНЕ ГIУЛАКХ

ХIанз а дукхачарна хац чилла салларaш диткомарий гIаьнех докха а деш боаккхилга. Иштта царна хац бокъонца болча чиллах вай мехка халкъа боахама дуккхача доакъошка чIоагIа эша а эшаш пайда нйбелга. Масала, хьоар доаккхача промышленносте бокъонца болча чиллах баьча цацас хьоар дикагIа хулийт, чиллах иштта механике, ракетостроене, цул совгIа кхалнаьха барзкъаш деча а пайда нйбу.

Къулбаседа Кавказе салларaш докхош боаккхаш бола чилла, мехка кхыча регионашка боаккхачул дикка дикагIа ба.

Цудухьа паччахьалкхено Къулбаседа Кавказе боаккхача чилла лакхбаь мах оттабаьб.

Вай республике цIагIа чилла баккхара эггара дикагIа дола хьалаш да. Къаьстта дика саллараш докхаде йиш я Тийрка йистошка а республика хьунашка а цу гIулакха лаьрхIа дIайийнача диткомарий гIаьнаш тIа.

Хьун боахама болхлоша цхьаккха новкъарле а ца еш диткомарий гIаьнаш гулдойт, нагахьа санна уж гулдеча гаьнаш а ца кагъеш, кхыдола нйрча гIулакхаш а ца леладеш цар болх бой.

Республика юрташкарча наьха коашка мукъа моттигаш хиларах цига диткомарий гаьнаш дIа а ювш саллараштa цIагIа чилла баккха таро елар. Хьалха вIалла чилла ца боакхаш хиннача Надтеречни Наурски, Назрановски районашка 1987 шера денз цIагIа диткомарий гIаьнашта саллараш докха а деш чилла баккха болабеннаб.

Нагахьа санна, республике бахача наха цIагIа саллараш а кхоабаш чилла баккхара гIулакха малагIа пайда лу, аьнна, хаттар дича, цун цхьан беса жоп дала йиш яц, хIана аьлча, укхаза духхьал цу гIулакхе дакъа лоацараштa пайда хинна ца Iеш кIезиг-дукха дакъа лоацараштa а тIехьа пайда боал.

Масала юртара цхьа юкъера дезал (2—3 саг) ший коа, цIен зе ца а деш, 15 грамм саллараш кхаба йиш йолаш ва, уж 24—26 дийнахьа кхаьбе доал, цу юкъа царгара 45—50 килограмм чилла баккха йиш я, из ахчанца лаьрхIача 1000 сом.

Цунца цIен воккхагIвола цхьа саг ший зIамигача шин бераца цхьаккха хIама ца деш ахкан хайна ца а вагIаш пайдане болх бе йиш йолаш ва.

ЦIагIа саллараш кхоабаш баь болх пенсе водача хана стажаца дIалоархI.

Даьре чилла боаккхача колхозаштеи совхозаштеи оттаяь план, кхыдола юртбоахама балхаш сихденнача хана лаьрхIа уж саллараш леладе моттигаш, царга хьежа нах юкъерабоахаш боахамашта зе ца а деш, цIагIа болх бераша кхоачашбу.

Чилла баккхарах хьабаьннача пайдах 1,5 процент райисполкома бюджете дIахьожаду.

12—13 процент подоходни налог кIала хьежаярах моттигера бюджет дикка хьалъюз. Иштта 0,15 процент профсоюза счетагIа дIахьожаду.

Из мел пайдане гIулакх да хьахьокх укх масала, 1987 шера республике паччахьалкхен планагIа 550 центнер чилла баккха безача надомникий новкъосталца боахамаша 1120 центнер баьккхар, из ахчанца лаьрхIача 2 миллиони кхо бIаь эзари сом хул, цунах юкъера соцадаьр 14,65 процент е кхо бIаь эзар сом дар. Цудухьа лоархI из отрасль чIоагIа пайдане.

ХIанз республика районни конторашка цIагIа саллараш, леладе безам бараш дIаязбу.

Ала деза, Назрановски районе санна Надтеречни, Наурски, Малгобекски районашка а саллараш леладе безам бола нах ба, аьнна. Цхьабакъда уж из гIулакх леладеча боахаме формально дIаязбаь мара чакхдаккха йиш яц.

Цул совгIа, цу районашка бахача наьха дIачубеннача чиллах доагIа ахча хьаэца ца могаш дукха дIа-юха лела безаш хул. Масала, Наурски районе вахача сага Гудермесски района совхоза чотагIа саллараш лела а даь чилла дIачубеннабар.

Ше баьккха чилла дIачубелча цу сага массехказа Наурски районера ваьнна Гудермесски районера центральни сберегательни кассе ваха вийзар, шийна совхоза ахча хьахьожадаьд е дац хьажара духьа.

Чилла боаккха боахама, кхыча районера из хьачубеннача сага доагIа ахча цар сберегательни кассе дIаладхийта бокъо ца хилар, нийса доаца гIулакх да.

Из порядок оттаьр малов а сенна оттаьй а ховш дац.

Бакъда хIара районе аьхки (июнь, июль, август беттaшка) 800—1000 саго саллараш леладу, хIаьта цар бетта 2—3-зза шоай продукци дIачутел.

Районе царна ахча цхьан центральни сберегательни кассе гIолла мара хьателац, цудухьа массе а юрташкара, иштта кхыча районашкара хьабаьхкараш сберкассе ахча хьаэца гIерташ бIарчча денош доадеш латта безаш хул, дукхагIйолча хана уж хьадала ахча доацаш бус.

Цудухьа чилла боаккхараша оал, оаха цхьан бетта 3—4 эзар ахча доаккх, бакъда из хьаэца 3—4 бетта аха везаш хул. НГIАССР сбербанка цу гIулакха тIа уйла ергъя, аьнна, мотт тхона.

Иштта къоастадинза даргдоацаш цхьаькха цхьа гIулакх да. Масала Назрановски районе чилла баккхара лаьрхIа плантацеш хьаьй, иштта укхаза дуккха нах ба из болх цIагIа бе безам болаш, бакъда саллараш Iалашде, бийдал дIачуяла гаьнна дIааха безаш хиларо наьха цунцара безам боабу.

Цудухьа укхаза чилла баккхара мел эшаш дола хьалаш хьаде деза, наха дIа-хьа ухаш ха йоаергъйоацаш. Из дош моттигерча кулгалхоша къоастаде доагIа.

МоллагIа новкъарленаш мара ца хиларах республикера цIагIа саллараш леладераша паччахьалкхен чилла дIачубалара пятилетка план партийни конференци хьаеллача денга кхоачашъергъя.

Цу дезача денга иштта накъбаха лаьрхIад иттлагIчеи цхьайтталагIчеи пятилеткай план шозза дукхагIа кхоачашъяьча республика чилла боаккхараша.

К. ЗУРАБОВ,
Нохч - ГIалгIай шелководства управлене керттера агроном.

ЛИТОВСКИ ССР. «Витурелис» яхача каунасски берий беша дика хІама бІарга ца гуча берий бІаргашта долча лазарашта профилактика яра, бІарга сана дефекташ йолча берашта интенсивни дарба дара тІехьа къахьегаш дукха болх бу. Педагогий, медикий коллектива лерхІар—деррига берий бешара береш тІехьагІо юкъерча образовательни школай дешархой хулга вІаштІехьдаккхар.

Берашта лазарашта духьала латта новкъостал ду тІатеІІа физкультура еш хиларо. «Витурелисе» бассейн, спортивни зал, берий беша здане бельэтажа тхов тІа спортмайда я.

СУРТА ТІА: иштта «Витурелисе» лаьрххІа гимнастически снарядаш я.

Г. ШЛЕВИСЕИ, К. ЮРЯЛЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

БЕРИЙ ФОНДЕ

Грозненски района Чаьчече хилар цу юртарча берий, ансамбло оттадаь концерт. Концертага хьажа баьхкар юртара нах, кагирхой. Безаме, сакъердаме, наьха самукъа доаккхаш яр из сайре.

Бехктокхаме а хеташ, цу деношка болх бир ансамбла кулгалхоша Р. А. Амерханова, А.-В. Домкаева, культура ЦІен директора С. Абдулсаламова.

Цу концерте хьагулдаь 200 сом ахча В. И. Ленина цІерагІча Советски берий фонде дІачуденнад.

Концерт чакхдоалаш Советски берий фонда председатела заместителя Л. К. Кржижановскаяс доккха баркал аьлар концерта доакъошхошта, царна дукха зизаш а делар.

Х. БОГАТЫРЕВ.

ЦІейна хетаяь яхьаш

ХІара шера, Шали — Гудермес наькъа йисте чакхйоах республикански «ЦІеча жарга» обществас дІахьош йола санитарни дружинашта юкъера яхьаш.

Укх деношка Іалам сомадаьккха, гулъелар шоай районашка хьалхара моттигаш яьха сандружинаш.

— Таханара яхьаш хетаяь я «ЦІеча жІарга» общества 70 шу дизара, — аьлар цун председатела Албогачиева Мухьмада Марета. — Ше хьахиннача хана денз советски «ЦІеча жІарга» обществас хьинар кхо ца деш, ший керттера декхараш кхоачашду. Традиционно чакхйсахача яхьаша гойт тха сандружинай говзал, эшача метте шоай оагІорахьара наха гІс де кийча болга. Цул совгІа, уккхаза гучадоал сандружинаш кийчбеча даькъе дола кхоачамбоацараш, теркам тІаоза беза оагІонаш.

Эггара хьалха командаша гойтара агитацеш дІаоттаю, шоаш чакхйовла езача этапашка хьож.

МалагІа команда, малагІча районера я къоастаде атта да. ХІара команда ший дувхар дар. ЦІе-сийна форма ювхаш яр Шалински района команда. Іаьржа форма ювхаш я МагІалбикера яр, баьццара форма ювхаш, пилоткаш техкаш я «Красный молот» завода команда. Кагирхоех латт Веденски района сандружина Уж берригаш а «Прогресс» совхозе балха баьхкар соахка итт класс яькххачул тІехьагІа.

Яхьаш торжественни хьале хьайийллар, судьяша, цига дакъа лоацараша рапорташ тийлар. Соахка котало яьккхача командай викалаша байракх хьалъайийр.

Яхь йиъ этапах латтар. Укхаза цар новкъостал дора кІалбисача наха, шийна а унахочоа а противогазаш тІайохкар. лоархІам болаш я противогаз тІайоллаш йоакха ха. Сандружинай новкъа нийслу бактериологически химически герзаша бІехъяь зонаш. Цу зочашкара нах арабахар, царна хьалхара медицински гІо-новкъостал дар царна хьалхашка лаьтта декхараш да. Делкъа хана хьакхаьчар Назрановски района «Назрановский» совхоза сандружина. Цу лоархІамеча мероприяте дакъа лацара хайра кийчо яь яцар из команда, верригa ийс саг вар, хІаьта кхыча командашка дакъа лоацаш хиннача наьха боарамга диллача уж кІезига бар. Алхха из бахьан долаш яхье а айхха дакъа лаца йиш хиланзар цар. ХІаьта конкурсех дакъа лаца таро хилар цар. Назрановски командана юкъе белгалъяьлар Тутаева Фатима. Яхьа организатораша а судьяша а итогаш еча юкъа соревнованешка дакъа лоацаш хиннача шоай низаца доккха ловзар оттадир. Тохаш фата, локхаш пандар бар, эрсий, вайнаьха ашараши иллеши доахар.

Жюри баьча бартагІа хьалхара моттиг хьожайир Грозненски района командана (газ чакхйоаха завод). шоллагІа моттиг — Старопромысловски района («Трансмаш» завод). кхоалагІа моттиг яьккхар Ленински района командо («Красный молот» завод). Иштта моттигаш хьожайир гойтара агитаци кийчъярагІа а.

Р. МАИСИГОВ.

Белам а белхам а

КХАЙКАНЗА ВЕНА ХЬАША...

Хьалха тайп-тайпара зуламаш дарах кхозза набахта ваьлла, хІанз цхьаннахьа балха а воацаш, дер дайна лела СоагІапчара «дог майра кІант» Вельхиев Мухьмад, цхьан шушах кхоъ хеташ менна веха а волаш, шийна цкъа бІаргаяйна мара йовзаш йоацача Абдулмуслимова Аружан йолча наІарга вахар.

Ший наІарагІа хІама техача лора Аружана, шийгара медицински гІо-новкъостал эшаш вена саг ва мотташ, ниІ хьайийллар. Бакъда, наІара тІехьашкара хьаша дика могаш-маьрша а цу тІа дог ураэтта а волга ше кхетадича из ниІ тІакховла елар. «Аз ца даьр хьан дергда, аз даьр хьан дохадергда» яха кеп этта волча Вельхиева низ котбаьлар. Тетта, цхьанна а хІамах ца кхераш, Аружан йолча чуваьлар. Цунна ховра укхаза болх бе хьахьожаяь из къона специалист ше цаІ яхалга. ХІаьта ше фу дергда ца ховш йисача Аружана йоахар:

— Харцахьа вена хила везаш ва хьо, новкъост. Хьона беза нах укх квартире бахац. ХІаьта ца бовза нах болча чугІертар хоза а дац хьона.

Кхайканза венача хьаьшо жоп делар:

— Со ях Іа. Со геттара нийса венав. Вешта, вар бахьан хьоцара денгара денга совбувла безам ба. Цудухьа кІезиг-дукха дикагІа мотт дІакарчаргболаш, дагара безам болчча тайпара дІабувцалургболаш цхьа «стопятьдесят» меннай аз. ХІаьта из маларах Іа бехк боакхарг мичаб. Хьо сога маьре хьаяри аз къаракъ дитари цаІ хургда. Цох шек яла езац хьа. Со аьннача дош долаш ва хьона.

— Фу дувц Іа, — аьлар цецъяьннача Аружана. — МалагІча безамах къамаьл хила йиш я цкъа мара бІарга ца вайнача сагаца. Боккъала дІагІо укхазара, из мара кхы хьай гІулакх деце. Кхоана Іурра гІетта балха яха езаш я со.

Бакъда, хьаша цо дувцачох ца вашшаш, безамах дола илли даккха волавелар:

«Хьо йоаца дуне аьрга кхораш
Хьо йола дуне мІаьда кхораш».

Цкъарчоа цІен ниІ чура дІакъовла велар из. ТІаккха цун дІагарга ваха дагахьа цхьацца киловзалаш увттае волавелар. Цул тІехьагІа тІакховда хьежар. Бакъда, Абдулмуслимова ший деррига деналца, кхалнаьха фийлалца цунна кІала ца йнса хьежар. ХІаьта цун из аьттув а баьлар. Аружана, хьаьшах кІалхара а яьнна, лоалахошка чуэккха вІаштІехьдаьлар. Вельхиев цІеношка гІолла из леха воладелар. ХІаьта из шийна кІалхаръяьнналга кхетадича лоалахарча БогатыревгІар квартире хІама етта волавелар. Цар чу ца витарах эгІазваха Абдулмуслимовай квартира ниІ мІарга теха чуяьккхар цо. Цул тІехьагІа, юха а БогатыревгІар квартире чугІерта волавелар из. Тхьовра хьалхе цу наІарах хІама еттача хана дов хилар кхераш кхалнаха юхабийтта маІанах, кхы тоха са а доацаш «хьаьша» духьалбахар. Бакъда, чураваьннача Вельхиева фусамдаьшта кхерам тІа а тувсаш, оашош дІахьулъяь Аружан хьаяь, яхаш цІогІа деттар. ТІаккха, ше яхар хургдоацалга хайча, из царех цхьаннена качвахар.

Бакъда, «дог майра кІант» милице болхлой бІаргабайча «хи чу ийккхача котама» тара вийрзар.

Советски законо М. Вельхиевна диъ шера цу тайпарча хьисапе хьоашалгІа гІоргвоацаш никъ бийхкар.

М. БАРАХОЕВ.

СПОРТ

ВОЛЕЙБОЛ

1988 шера 28 июне г. Грозне ГНИ спорта Двореце чакхъяьннай маІача наьха командай Еррингроссийски студентий волейболах ловзаш котвалара йола ахканара яхьаш. Яхьашта юкъе дакъа лоацаш хиннай студентий 9 сборни команда. Краснодарскии Ставропольски краяшкара, Курски, Белгородски, Орловски областашкара, Дагестански, ГІалмакхой, Къулбаседа ХІирий, Нохч-ГІалгІай автономни республикашкара командаш.

Царех хьалхара ши моттиг яьккхача командашта Калуге Еррингроссийски студентий ловзарашка дакъа лаца путевкаш еннай.

Массадолча вІашагІкхетарашка кот а яьнна, Грознерча командас хьалхара моттиг яьккхай. Еррингроссийски студентий ловзарашка дакъа лаца бокъо а яьккхар. Уж ловзараш чакхдоал 1988 шера 7 июле г. Калуге.

Цига бокъо яккха лайзар Махачкалереи Краснодаререй командаш. Низ тІабахийта лайза Махачкалера команда котъяьлар, счет 3:1 йолаш, шоллагІа путевка а яьккхар. КхоалагІа моттиг Краснодарерча командана кхаьчар.

К. ЕВЛОЕВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

5 ИЮЛЬ ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — «Кхыча баяха дІатІавахарца дувзаденна». Художественни фильм. 2-гІа сери.
9.40 — «Кердадаккхара наькъагІа». Документальни фильма премьера.
10.30, 15.30, 17.00 — Кердадараш.
10.40 — Камерни музыка концерт.
15.45 — КНДР артистий концерт.
16.00 — Казахски телевидение программа.
17.05 — Фильм — берашта. «Удивительная находка, или Самые обыкновенные чудеса».
18.15 — Школа: хувцамий ха.
18.45, 22.55 — Тахан дунен тІа.
19.05 — Концертни студе Останкино поэтессайца Л. Васильевайца вІашагІкхетар.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — ЦТ экрана тІа духхьашха. «Кентавры». Художественни фильм. 1-гІа сери. (СССР, ВНР, ЧССР, Колумби юкъе а йолаш, 1977 ш.).

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.20 — ДІалокх тульски пандарчий триос.
8.40 — Іилма-довзийтара фильмаш.
9.15 — Французски мотт. Іомабу 1-гІа шу.
9.45 — Фильм-берашта. «Дехке велар». 2-гІа шу.
10.55 — Французски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
11.25 — Инде фестиваль СССР-е. Халхар дер Малавика Сарукан.
11.40 — «Пятницкера трактир». Художественни фильм.
13.05 — Кердадараш.
13.10 — «Новкъост секретарь». Документальни фильма премьера.
14.05 — «Киноафиша».
17.55 — Кердадараш (гІалгІай меттала).
18.00 — Фильм-реклама.
18.05 — «Дунен халкъашта юкъера хьал» (нохчий меттала).
18.20 — Документальни фильм.
19.05 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
19.20 — Нохч-ГІалгІай цементни завода коллективаца артистний вІашагІкхетар (нохчий меттала). Укх шера 6-ча июне хиннар кердадоаккхаш.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Ваь бийса». Мультфильм.
20.15 — Яйга атлетика. СССР чемпионат.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Юрмала-88» яхача советски эстрадни илле кьонача исполнителий Еррингсоюзни телевизионни конкурс. ЦхьоалагІа тур. ШоллагІа ди. Йистедаьлча (00.30) — Кердадараш.

6 ИЮЛЬ КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — Мультфильмаш: «ГІа», «Халахетар», «Цкъа Іуйрийна».
9.05 — Фильм — берашта. «За околицей дракон» (ЧССР).
10.15, 15.30, 17.05 — Кердадараш.
10.25 — «Никъ берий клуб».
15.45 — Мехка телевизионни студей документальни фильмай премьера: «Форда тІара эпсараш» (Вильнюс), «Оренбургера петар» (Куйбышев).
16.20 — «...Ялхайтта шу даьннеи боккхагІеи».
17.10 — Эрсий культура хьаяьнначара.
18.45 — Тахан дунен тІа.
19.05 — Мультфильм.
19.30 — «Позици». Телехьажархой хаттарашта жоп лу КПСС XIX Еррингсоюзни конференце делегаташа.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — ЦТ экрана тІа духхьашха. «Кентавры». Художественни фильм (2-гІа сери).
23.00 — Баскетбол. Олимпийски херзка турнир. МаІанах. Голландера трансляци. Перерыве (23.40) — Тахан дунен тІа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.20 — Іилма - довзийтара фильмаш: «Гюстав Курбе», «Эрсий фарфор хургъя».
8.55 — Еррингсоюзни духовой оркестрий конкурса доакъошхой концерт.
9.45 — Немций мотт. Іомабу 1-гІа шу.
10.15 — «Ялхайттара баьнараш». Художественни фильм. 1-гІа сери.
11.20 — Немций мотт. Іомабу 2-гІа шу.
11.50 — «Зонтик для новобрачных». Художественни фильм.
13.15 — Кердадараш.
13.20 — Документальни фильмаш.
14.15 — Кердадоаккхача телефильма дийнахьара сеанс. «Тревожные ночи в Самаре». 1-гІа сери.
17.25 — Кердадараш (нохчий меттала).
17.30 — Фильм.
18.45 — «Фабрични марка сийна» (нохчий меттала).
19.15 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
19.30 — Тхо долча хьоашалгІа баьхка ба Комсомольск-на-Амуре яхача города драма театра артисташ.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Пони бегает по кругу». Мультфильм.
20.15 — Автоспорт. Европа чемпионат. Венгрера передача.
20.30 — «Ашарий киоск».
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Инде фестиваль СССР-е. Кремлевски съездий Двореце советско-индийски цхьана оттадаь концерт. цхьана оттадаь концерт. Йистедаьлча (00.20) — Кердадараш.

7 ИЮЛЬ ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — Тюменски филармоне солистий концерт.
9.00 — Фильм-берашта. «Дымка».
10.05, 15.30, 17.35 — Кердадараш.
10.15 — «Гушдар — теша халадар».
15.45 — Музыкальни ганз. Э. Григен, Сибелиусен произведенеш.
16.45 — Курски студе телевидене программа.
17.40 — «Моаршал да хьога. музыка!».
18.25 — «ЖІалии циски». Мультфильм.
18.45 — Тахан дунен тІа.
19.05 — Дакъа лоацараш. КПСС XIX Еррингсоюзни конференце делегаташца вІашагІкхетар.
19.55 — «Резонанс».
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Балет, балет».
22.55 — «Камера дунен чу хьеж». Йистедаьлча — Тахан дунен тІа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.20 — Іилма - довзийтара фильмаш.
8.55 — Е. Винокуров — «Цу походе со а вар». Фильм-концерт.
9.35 — Испански мотт. Іомабу 1-гІа шу.
10.05 — «Ялхайттара баьнараш». Художественни фильм. 2-гІа сери.
11.10 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
11.40 — «Городаши шераши». Документальни фильмаш: «Пярну — спортивни город», «Чарджоу», «Томский лад».
12.30 — Инде фестиваль СССР-е. ДІалокх Л. Субраманиама (чІондарг).
12.50 — «Юртара сахьат».
13.50 Кердадараш.
13.55 — Кердадоаккхача фильма дийнахьа сеанс. «Тревожные ночи в Самаре». 2-гІа сери.
17.55 — Кердадараш (гІалгІай меттала).
18.00 — Фильм-концерт.
18.35 — «Іалам лорадар» (нохчий меттала).
19.05 — Киножурнал.
19.15 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
19.30 — «Мак» яхача операце йистедалар».
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.10 — «Диалог». КхоалагІа передача. (Телефонаш: 2-26-68, 2-01-55, 2-93-92).
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Юрмала-88» яхача советски эстрадни илле кьонача исполнителий III Еррингсоюзни телевизионни конкурс. ШоллагІа тур. Йистедаьлча (00.35). — Кердадараш.

8 ИЮЛЬ ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — Мультфильм.
9.30 — «Дакъа лоацараш». КПСС XIX Еррингсоюзни конференце делегаташца вІашагІкхетар.
10.15, 15.30, 16.35 — Кердадараш,
10.25 — Эрсий халкъа иллеш дІаоал Е. Устиноваси пандарчий ансамблои.
15.45 — Заманхочун сурт-сибат. Документальни фильмаш: «Вахар вахар санна».
16.15 — Фильм-концерт.
16.40 — Туркменски телевидене программа.
17.45 — «ХІана, сендухьа».
18.15 — «Іилма: теори, эксперимент, практика». Энергетика проблемаш.
18.45 — Тахан дунен тІа.
19.00 — СССР-е хинна Инде фестиваль торжественно дІакъовлар. Советско-индийски цхьана оттаяь гала-представлени.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Советско-индийски цхьана оттаяьлча гала-представлене дІахододар.
22.25 — «Взгляд».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.20 — Іилма - довзийтара фильмаш.
8.45 — Художникех дола дувцараш. СССР халкъа художникаш. С., И. ТкачевгІар.
9.15 — Английски мотт. Іомабу 1-гІа шу.
9.45 — ДІалокх РСФСР заслуженни артиста А. Корсакова.
10.05 — «Ялхайттара баьнараш». Художественни фильм. 3-гІа сери.
11.10 — Мультфильм.
11.30 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
12.00 — «Спортивни арена». «Йовзаш йоацачун портрет». Документальни фильм.
12.30 — «Дега гІозале — илли». Фильм-концерт.
13.20, 22.30 — Кердадараш.
13.25 — Кердадоаккхача телефильма дийнахьара сеанс. «Тревожные ночи в Самаре». 3-гІа сери.
16.55 — Кердадараш (нохчий меттала).
17.00 — «Хала воаца саг». Художественни фильм.
18.30 — «Нохч-ГІалгІайче». Информационни программа.
18.45 — Киножурнал.
18.55 — «Перестройка — хано дІадехар». Республика мебельщиким декхарехи проблемаехи (гІалгІай меттала).
19.45 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Днепр» — «Зенит». 2-гІа тайм.
20.50 — Документальни фильм.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Документальни фильм.
22.50 — Баскетбол. Олимпийски херзка турнир. МаІанах. Голландера передача.

9 ИЮЛЬ ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — Илли оал Т. Фидаровас.
8.55 — «АБВГДейка».
9.25 — Документальни фильм.
9.50 — «Вай декхараш».
10.25 — «Дунен халкъий кхоллам».
11.00 — Дай-ноаной ди — шоатта.
12.30 — ВЛКСМ 70 шу дизарга. «В огне брода нет». Художественни фильм.
14.00 — «Социализма мехкашка». Телевизионни журнал.
14.30 — Кердадараш.
14.40 — «Массанена а хІаранена а».
15.10 — «Цирка артисташ ЕрмолаевгІар». Фильм-концерта премьера.
16.00 — Баскетбол. Олимпийски херзка турнир. МаІанах. Голландера трансляци.
17.40 — «Гушдар, теша халадар».
18.40 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
19.40 — ЦТ экрана тІа духхьашха. «ХьоалчагІ бехке ду». Художественни фильм.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Юрмала-88». Йистедаьлча, кердадараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Студе хьагойт...
9.10 — Цхьана товш йола оазаш: Г. Маркес. Произведеней оагІонашка гІолла. Пабло Пикасов — художник-коммунист.
11.00 — «УнахцІено» яхача программа кинозал.
11.50 — «Хьайбай дунен тІа».
12.50 — Компьютерцара диалог. 7-гІа передача. Телехьажархой каьхаташта жоп лу.
13.35 — «Ах бийса ялалехьеи яьлчеи» (25 июне хиннар кердадоаких).
15.10 — «Мужгий». Субтитращца художественни фильм.
16.50 — «Сигала бессача озераша — вай истола тІа». Чкъаьрий доахачун Денга.
17.20 — «Халкъа творчество» (нохчий меттала).
17.55 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Минск).
19.50 — А. Глазунов. Концертни вальс.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! Мультфильм.
20.15 — Реклама.
20.20 — Спорти личности. «Истола кІала гІаш ухар тхоа». Н. Моисеева берий школах.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Цвет корриды». Художественни фильма премьера.
23.05 — Кердадараш.

10 ИЮЛЬ КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00, 22.35 — Кердадараш.
8.15 — Ритмически гимнастика.
9.00 — Документальни фильм.
9.20 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «ГІулакх ду Советски Союза!».
11.00 — «Іуйрийнара почта».
11.30 — «Метаоттара наькъа тІа». Чернобыла хроника (Киев).
12.30 — «Ашарий киоск».
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцІено» яхача программа кинозал.
14.45 — «...Ялхайтта шу даьннеи боккхагІеи».
15.30 — Еррингсоюзни газета дешарий конференци. «Литературная Россия» яхача еженедельника авторашцеи редколлегецеи вІашагІкхетар.
16.45 — Фильм-берашта. «Нани массанена а».
17.50 — «Халкъа ашараш».
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
КІИРАНДЕН КИНОЗАЛ.
18.45 — Мультфильм. Документальни фильм.
19.40 — «Блондинка за углом». Художественни фильм.
21.00 — Ха.
21.40 — Чайковске еррига симфонеш. № 1 йола симфони.
22.45 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е дІаотта!
8.15 — «Вай беш».
8.50 — «Анайист» яха киноальманах.
9.30 — Портреташ. Аввакума вахари тарои.
10.30 — Іилма-довзийтара фильм.
10.55 — «Дунен гонахьа». Киноальманах.
11.55 — Дикача наьха вахар. К. А. Тимирязев.
12.30 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
13.35 — «КВН». МГУ-и 1-ча Ленинградски медицински институтеи командай вІашагІкхетар. (14 мае хиннар кердадоаккхаш).
15.50 — Эстафета. Физкультурно - спортивни программа.
18.00 — Хозачунга вуга наькъаш. Калинински картинни галерея.
18.30 — «Шолохов вайца ва». Документальни фильма премьера. «Даьхен хьамсара цІераш» яхача циклацара.
18.50 — Г. Свиридов — «Маленький триптих».
19.00 — «Машарах йола диалог».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Приключения Лалека а Болека». Мультфильм.
20.15 — Реклама.
20.20 — Берлине хьоашалгІа. ДІалокхар пианист Хироко Накамура. (Япони).
21.00 — Ха.
21.40 — «Следствием установлено». Художественни фильм.
23.10 — Кердадараш.

РАДИОПРОГРАММА

5 ИЮЛЬ ШИНАРА

7.45 — 8.00 — КПСС XIX Еррингсоюзни конференце делегата Мусхаджиевай коллективе. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — 9.00 — Нохч-ГІалгІай музыка концерт.
9.15 — Эффективно пайда эца къахьегама ресурсех (нохчий меттала).
9.25 — Музыка.
9.30 — «Къона заманхо» (гІалгІай меттала).
9.50 — 10.00 — Дуне цхьан кІиргІа (нохчий меттала).
9.50 — 10.00 — Дуне цхьан кІиргІа (нохчий меттала).
15.15 — Передачай программа. Хаоттам.
15.16 — 16.00 — Юрта боахама болхлошта лаьрхІа концерт.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — Хоамаш.

6 ИЮЛЬ КХАЬРА

7.45 — 8.00 — «Мел доакъар Іалашдаьд оаш? (нохчий меттала). Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — 9.00 — ДІалокх Л. Мусаевас.
11.15 — Могаду, хьаллоац. КПСС XIX Еррингсоюзни конференце материалегІа (гІалгІай меттала).
11.15 — Музыка.
11.30 — 12.00 — «Тха доттагІ Іалам» яха радиожурнал.
15.15 — 15.45 — Концерт.
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — Дунен халкъашта юкъера обозрени.
16.15 — 17.00 — Сайрийнара музыкальни программа.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — Хбамаш.

7 ИЮЛЬ ЕРА

7.45 — Юха а увзаш дегІаахар сихдар.
7.57 — 8.00 — Передачай программа. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор. Хаоттам.
8.27 — Передачай программа.
8.30 — 9.00 — Р. Евлоевай иллеши ашараши.
11.15 — «Патриот».
11.30 — «Хьалхалаттараш». Корреспонденци (гІалгІай меттала).
11.40 — Керттера критери — продукце дикал.
11.50 — 12.00 — Парте планаш—халкъа планаш.
15.15 — 15.30 — «Юртара вахар» (гІалгІай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — 17.00 — Концерт.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Вахари дийи».
18.55 — 19.00 — Реклама.

8 ИЮЛЬ ПІАЬРАСКА

7.45 — 8.00 — «Юртара Іуйренаш». Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — Ялат кхедерий бехктокхаме ха (нохчий меттала).
8.45 — Дикал: предприяте кизга (гІалгІай меттала).
8.55 — 9.00 — Реклама.
11.15 — 12.00 — Художественни самодеятельноста доакъошхой концерт.
15.15 — «Дика цІи». Механизаторах М. Аушевх йола очерк (гІалгІай меттала).
15.30 — 15.40 — Музыка.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — КПСС XIX Еррингсоюзни конференце решенеша дог айду. (гІалгІай меттала).
17.31 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.40 — ДоттагІлен концерт.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Хоамаш.
18.40 — 19.00 — Вахара хьисап — советски (нохчий меттала).

9 ИЮЛЬ ШОАТТА

7.15 — КПСС XIX Еррингсоюзни конференце решенешта тІехьа (нохчий меттала).
7.30 — «УнахцІено» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).
7.50 — Передачай программа.
7.55 — 8.00 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Реклама.
11.00 — «Къонал».
11.30 — 12.00 — «Юхабаьнараш». Наркологически диспансерера передача.
12.30 — «Сатирически микрофон» (гІалгІай меттала).
12.50 — КПСС XIX Еррингсоюзни конференци — вахаре! Кердача тайпара уйла а е болх а бе (нохчий меттала).
13.05 — 13.15 — Реклама.
15.15 — Музыках дувцаргда вай.
16.00 — Хозрасчет дегІаахар сихдара стимул.
16.10 — Музыка.
16.15 — 17.00 — «Кавказа Іуйренаш» яха радиожурнал.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта».

10 ИЮЛЬ КІИРАНДИ

ЧКЪАЬРИЙ ЛУВЦАРИЙ ДИ

7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — 8.00 — Хоамаш. Хаоттам.
8.25 — 9.00 — «Шоана дукха еза ашараш».
11.20 — 12.00 — Чкъаьрий лувцарашта хетадаь концерт.
15.15 — 15.30 — КПСС XIX Еррингсоюзни конференце решенеш — вахаре! Керттера лерхІар — халкъа хьал-таро тоаяр. Беседа (гІалгІай меттала).
16.00 — «Литературни Нохч-ГІалгІайче».
16.30 — «Къона тІехье» (нохчий меттала).
16.45 — 17.00 — Таджикски ашараш.
17.45 — 18.00 — Иллеца доттагІал долчарна лаьрхІа концерт.

Хаоттам

Тахан республике гІоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 28—33, Грозне 30—32 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка юкъ - юкъе йоачан а йолаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 17—22, дийнахьа 28—33 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-53-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907 г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02208. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2191.